

Микола Куліш

мина
мазайло

МИКОЛА КУЛІШ

Т В О Р И

Видано Українською Вільною Академією Наук у США
і Науковим Товариством ім. Шевченка в Америці, за
матеріальною допомогою Східно-Європейського Фонду

УКРАЇНСЬКА ВІЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК у США
Нью Йорк 1955

МИНА МАЗАЙЛО

КОМЕДІЯ

ПЕРША ДІЯ

1

Нарешті Уля прийшла. Рина до неї, од люстра:

— Ой, Улю, ой, тільки Улю, і тобі не сором! Я жду тебе, жду, жду! Нерви як не луснуть, серце знемоглося. Ти не можеш з'явить собі, що в нас у кватирі робиться! Це ти купила нові рукавички? За скільки?.. Що тільки, Улю, робиться! Братик мій Мокій вже збожеволів од своєї укрмови, ти розумієш?

Уля тільки на двері — і собі до люстра. Виглянулась.

Примружила огі:

— За три сорок!

Рина до люстра. Зробила трагічні огі:

— І, мабуть, уб'є папу. За три сорок? Дешево... Або папа його, бо вже третя лямпочка перегоріла — так пише по-українському, цілу ніч пише, ти розумієш, навіть вірші пише!

Уля повернулась од люстра:

— Що ти кажеш?

Рина до люстра, перехристилась:

— От на! А папа не то що од Мокія укрмови слухати не хоче, а навпаки — наше малоросійське прізвище змінити хоче і вже напитує собі вчительку, щоб могла навчити його правильно говорити по-русському, наприклад: не салоги, а спагі...

Уля навіть од люстра відійшла:

— Так?

Рина

— А Мокій не тільки не зна про це, а навпаки — мріє, ти розумієш, мріє до нашого прізвища Мазайло додати ще Квач.

Уля аж сіла:

— Та що ти кажеш?

— А папа ще зранку пішов до загсу¹ на вивідки, чи можна змінити прізвище і чи має він право заставити Мокія, ти розумієш? Мокій про це нічого не зна, розумієш? Мама пише секретного в цій справі листа до тьоті Моті в Курськ, щоб тьотя Мотя негайно (*гукнула в двері*) Мамо, на хвилину!.. (*До Улі*) як найскоріше приїхала, ти розумієш? Розумієш тепер, що в нас у квартирі робиться!

2

Увійшла мати. Рина до неї:

— Ти написала листа?

Мати

— Уже й одіслала.

Рина

— Жаль! Я оце подумала: ніхто й не подума, що одного листа мало. Треба телеграму! (*Нервово заломила руки, подивилась у люстро, як вийшло*). Треба негайно телеграму вдарити! Те-ле-гра-му!

Мати теж заломила руки. В люстро:

— Навіщо телеграму, коли я вже витратила десять копійок, послала листа?

Рина

— Ой, мамо, яка ти їйбогу!.. Та поки там тьотя одержить листа, ти знаєш, що у нас тут статися може? Знаєш?.. (*Виразно*). Все! А ти кажеш навіщо... Тільки телеграму! Зараз піди й напиши!

Мати пішла.

У л я

- Слухай, Ринко! Невже і прізвище в загсі міняють?
- А ти думала де? Тільки в загсі. Прізвище, ім'я, по батькові, все життя тепер можна змінити тільки в загсі, розумієш? Ой, Улю, ой, Улюню! Коли ти мене любиш, зроби так, щоб Мокій закохався у тебе. Може, він кине свої українські фантазії, може, хоч прізвище дасть помінятися...
- Ха-ха! Хіба це поможе?
- Поможе. Закохуються ж так, що на розтрату йдуть, про партію забувають і не аби хто... Улюню! Золотко!
- Ти серйозно?
- Серйозно.
- Не зможу я цього зробити.
- Чого?
- Ну, просто не зможу. Хіба я така?
- Зможеш! У тебе чарівні очі, чудесні губи, прекрасний бюст. Ти його одним махом закохаєш.
- Це тобі так здається.
- От на! Він мені навіть якось сам казав, що в тебе на прочуд гарні очі.
- Серйозно?
- Серйозно! Тим гарні, казав, що іноді нагадують два вечірні озерця в степу.

У л я в люстро:

- Що ти кажеш?
- От на!

У л я роздумливо-критигно:

- Два вечірні озерця.

Р и н а підкреслено:

- Не забувай — в степу.

У л я роздумливо-критигно:

- Два вечірні озерця...Хоч це й поетично, проте... Знаєш, яку партію знайшла собі Оля Семихаткова?

— Ну?

— Комуніста. Молодий ще, двацяти трьох нема, але стаж надзвичайний! Надзвичайний! Щоліта відпочиватиме в Криму. А там не два озерця — море. Два моря! Чорне й Каспійське. Крім того, він сам з металістів, мускулатура в його... Оля каже, як обніме, то щось надзвичайне: немов, каже, гарячий удав... А кругом немов якийсь тропічний ліс. Температура — 40.

Рина

— Ото же почни з Мокія, Улько, — практику матимеш, як треба закохувати. Думаєш, що Оля Семихаткова ото так зразу й взяла комуніста? Практику мала, з комсомольцями тощо. А наш Мокій теж у комсомолі скоро буде, розумієш?

Уля зацікавлено:

— Серйозно?

— Вже на збори ходить.

3

Увійшла мати. Рина:

— Написала?

Мати

— Курськ. Корсной ринок, 36, Мотроні Розторгуєвій. Негайно, негайно приїзди. Подробиці листом. Сестра Лина. Я вмисне написала двічі негайно, щоб вона, як тільки одержить телеграму, так щоб і їхала...

Рина

— А подробиці листом навіщо?

Мати

— Як навіщо? Щоб з них наперед довідалась, що ж таке у нас робиться...

Рина

— Ну, то вона й ждатиме листа.

Мати з досади прикусила язика. Тоді:

— То я хотіла, щоб не пропали даром ті десять копійок, що на лист витратила.

Рина

— Дай я покажу, як писати! (*Вголос*). Курськ, Корений — це так, ринок можна викинути, знають і так. (*Подумала*). Мрія воскресла. Папа міняє . . .

Мати

— Не папа, а Міна. Телеграма од мене.

Рина

— Не заважай! Мені — ніколи!.. Мрія воскресла. Міна міняє прізвище. Мокій збожеволів укрмови. Станеться катастрофа. Приїзди негайно. (*До матері*). Розумієш тепер, як треба писати? На, перепиши й одішли! (*Мати вийшла, Рина до Улі*). Тепер ти розумієш? Жах! Ой, Улюнню! Молю тебе, благаю — закохай!

Уля схвилювано:

— Ну, як я почну, чудійко ти? Сама знаєш, який він серйозний, ще й український. Ну як до його підступитися? З якого боку?

— З якого?

— Так.

— З українського.

— Не розумію. Як це?

— А так, що тільки з українського.

Уля подумала:

— Ти, я бачу, Рино, дурна. Та в його ж іншого боку й нема, а ти кажеш тільки з українського. Він же з усіх боків український.

Рина подумала. Ралтом:

— Ха-ха! Ти дурна!

— Серйозно?

— Серйозно дурна! А я що тобі кажу: тільки з українського. Це й значить, що в його другого боку нема, що він кругом український.

Уля розсердилася:

— Як так, то я й розуміти не хочу! Взагалі! Бо все це дурниці взагалі.

Рина побагила — лихо:

— Улю! Золотко! Ти не дурна!

Уля до листра:

— Не хочу! Не можу! Не знаю, як...

— Я покажу, як. Ось я зараз покличу його і покажу, як почати.

— Ні, ні!

— Побачиш, що зможеш. Ось я зараз покличу. Він зразу розсердиться, нахнюпиться, це правда. Та я знаю, як до його підійти, з якої сторони він одмикається. Дуренько, не бійся! Я тобі дам потайний ключик, я покажу стежечку до його сердечка.

— Ні, ні! Я не розумію! Не розумію!

Тоді Рина надхненно, з викликом:

— Не віриш? А хочеш, Улько, і він тебе поведе сьогодні в кіно?

Як всяка Уля, Уля — кіноманка:

— Ти серйозно?

Рина не така, щоб назад. Перехристилася, немов збираючись у воду пірнути:

От на! Тільки ти, Улю, не зірвись. Що не казатиму я, то немов з твого бажання, розумієш? Можеш навіть мовчати, тільки підтакни коли, кивни головою, усміхнися. А далі — сама побачиш...

Постукала в двері до брата:

— Моко! Вийди на хвилинку! Чуєш, Моко?

У ля ледве гутно, одними рухами:

— Рино, не треба! Золотко, не треба!..

*Побагила, що та не слуха, підбігла до люстра.
Огевидно, хотіла зробити огі озерцями. Не вий-
шло. Вхопилась за серце.*

4

Увійшла мати. До Рини голосно й авторитетно:

— Тьотя не одержить такої телеграми!

Рина

— Цс-с... Чого?

Мати тихше:

— А того, що в їй тринадцять слів, ти розумієш?

Треба скоротити.

5

*Увійшов Мокій, юнак з горним висипом під носом
і по підбороддю, з мрійними, але злими огима.*

*Хотів гrimнути на сестру, та побагив, що вона
не одна:*

— Ну?

Рина зробила знак матері, щоб та негайно вийшла.

Мати вийшла. Рина до брата:

— Ти, здається, знайомився колись. Моя подруга —
Уля Розсоха.

У ля одними губами:

— Розсохина.

Рина з натиском:

— Розсоха!

Мокій незграбно подав руку:

— Гм...

Рина

— На хвилину, Моко. Улі страшенно вподобалось українське слово — бразолійний, а я не знаю, що воно значить. Яка його тяма?

Мокій хмуро, недовірливо:

— Бразолійний, ти хочеш сказати?

Рина до Улі:

— Як, Улю?.. Ах, так! Бразолійний! Бразолійний!

Мокій уважніш подивився на Улю. Кахикнув.

Тоді глухо:

— Бразолійний — темносиній. (*До сестри*). Більш нічого? (*Взяється йти*).

Рина до Улі:

— Бразолійний — темносиній, розумієш. Улю! (*До брата*). Уля каже, що воно звучне таке, свіже — бразолійний. Бразолійний.

Мокій до Улі. Стримано:

— Ви де чули, чи вичитали це слово?

Уля розгубилась:

— Я?.. Я не зна... Воно мені просто взяло й вподобалось...

Рина перехопила:

— Улі ще одно подобалось слово... (*До Улі*). Яке ще тобі подобалось слово? Здається... ну як? Бринить, ти казала?

Уля

— Бринить.

Рина

— Що таке — бринить, Моко?

Мокій м'якше:

— А, бринить. По руському — звучить. Та тільки одним словом звучить його перекласти не можна. Брин-

нить має... (*До сестри, нахмурившись*). Страйвай! Ти мене колись за це слово вже питала...

Рина здивовано:

— Я?

Мокій суворіше:

— Аджеж питала. Просила, щоб я підлоги за тебе натер і перед тим питала.

Рина

— Невже ж питала? Тепер пригадую. (*До Улі*). Пам'ятаєш, ти вже раз у мене за це слово питала... (*До брата*). А я у тебе спитала для Улі, та забула. (*До Улі*). Пам'ятаєш?

Уля

— Аж двічі! Рина сказала, що ви добре знаєте українську мову, а мені саме тоді вподобалось це слово, і воно мені, не знаю чого, — страшенно вподобалось. Спитала у Рини: що таке... звучить?..

Рина перебила:

— Бринить! Отоді я, Моко, й спитала тебе. Ну да ж. Ти ще, пригадую, сказав, що бринить — якесь надзвичайне слово...

Мокій до Улі:

Бринить має декілька нюансів, відтінків. По-українському кажуть: орел бринить. Це значить — він високо, високо, ледве видко — бринить.

Уля примружила огі. Рина до Улі:

— Ти розумієш?

Уля кивнула головою. Мокій м'якше:

— Можна сказати — аеро бринить. А от іще кажуть: сніжок бринить. Це, як випаде, а тоді зверху, в повітрі, ледве примітний такий, бринить.

Рина до Улі:

— Ти розумієш?

Уля ніжно усміхнулась. *Мокій* розворушився:

— Або кажуть — думка бринить. Це треба так розуміти: тільки-тільки береться, вона ще неясна — бринить. Спів бринить. Це, наприклад, в степу далеко ледве чути пісню . . .

Уля мрійно:

— Бринить.

Мокій з гумором:

— Губа бринить. Так на селі й кажуть: аж губа бринить, так цілуватися хоче.

Уля

— А знаєш, Рино? Мені справді вподобалось це слово.

Рина

— Серйозно?

Уля

— Серйозно!

Рина

— Браво! Ти, я бачу, тепер зрозуміла, як і що. (*До Мокія*). Між іншим, Уля страшенно любить українські кінокартини і написи . . . каже, що вони якісні . . . (*До Улі*). Які, Улю?..

Уля

— Надзвичайні.

Рина до Мокія:

— Ти розумієш?

Мокій

— На жаль, гарних українських кінокартин дуже мало . . . Дуже мало!

Рина

— Оде ж вона і прийшла спитати, про оде ж і просить, щоб я з нею пішла сьогодні в кіно. А мені ніколи, розумієш?..

Мокій

— Гм... Бачиш, мені треба сьогодні ввечорі на комсомольські збори... На жаль, не можу, бо треба на комсомольські збори... Я пішов би, та мені треба на збори комсомолу.

Рина

— Я б сама з нею пішла, та коли ж її цікавить не так картина, як написи до неї: чи чистою укрмовою написано, чи робленою, попсованаю... (*До Улі*). Я не знаю, чого тебе це цікавить?

Уля здивовано:

— Мене?..

Рина

— Не однаково — чи чистою, чи робленою?..

Мокій

— Авжеж не однаково! От, наприклад, написи в Звенигороді — краса! Стильні, поетичні, справжньою українською мовою писані. А подивітесь ви на написи по других кінокартинах. Олива з мухами! Немов нарочито псують таку прекрасну, таку милозвучну мову...

Рина до Улі:

— От хто б тобі розказав, Улю! От хто б відповів на всі твої щодо української мови запитання!

Мокій до Улі:

— Бачите, мені треба на збори комсомолу... А вас справді цікавить все це? Українська мова і... взагалі?

Уля

— Взагалі страх як цікавить!

Рина

— Як стане коло української афіші: читає - читає, думає - думає, чи справжньою написано мовою, чи фальшивою... Я гукаю — Улю! Улю!

Мокій до Улі, приязно:

— Серйозно?

Уля погервоніла:

— Серйозно!

Мокій

— А, знаєте, я сам такий. Побачу ото неправильно писану афішу, вивіску або таблицю — і досади тобі на цілий день. А які жахливі афіші попадаються, як перекручують українську мову...

Уля

— Серйозно?

Мокій

— Серйозно перекручують! Серйозно!.. Та ось я вам покажу одну таку афішку — помилуєтесь. *Побіг і вернувся, щоб справити гемність*). Вибачте, я зараз... На хвилинку... Такої афішки ви ще... (*Побіг*).

Рина до Улі:

— А що! Ще один захід — і ти, Улько, сьогодні в кіно. Ти тепер розумієш, як з ним треба поводитися? От тільки я забула попередити тебе, що не всяке українське він любить, розумієш? Раз на іменини, думаю, що йому купити, який подарунок? Купила малоросійську сорочку й штани. Так, ти знаєш, сокирою порубав.

Уля пошепки:

— Що ти кажеш?

— От на... От що, Улюнню! Ти котись зараз просто до його в кімнату, розумієш? Бо тут він покаже тільки афішу, а там у його словники, книжки, Хвильові всякі,

Тичини. Хоч до вечора розпитуйся, залюбки відповідатиме. Побачиш яку книжку — і питай. Побачиш якогось там Хвильового і питай, а тоді в кіно. Ну, а там вже сама знаєш, як і що. Іди! Дай я тебе перехристю!

У л я до люстра. Від люстра під хрест. Тоді раптом стала:

— А що, як не так спитаю? Не попаду на його смак?

Р и н а

— Попадеш.

У л я

— Ну як? Як? Коли, мені здається, що „стоїть гора високая” краще за Тичину.

Р и н а на мить замислилась, потьмарилася.

Раптом облиггя їй засвітилося:

— Прекрасно! — Оце і май на увазі: що тобі подобається, то йому не подобається і навпаки, розумієш?

У л я добрала розуму:

— А не помилюся?

Р и н а

— Ні!

Уля боязко підійшла до Мокієвих дверей. Постояла.

I таки пішла. Р и н а до люстра:

— Ху! Слава Богу.

6

Увійшла мати.

Р и н а

— Ну, що там у тебе з телеграмою? Написала?

М а т и

— Вже її одіслала. Домаху попросила, щоб віднесла. Тільки я скоротила . . .

Рина

— Як же ти скоротила?

Мати

— Так, як я одна тільки вмію. Вийшло коротко й дешево. Ось копія: Курськ, Корсний, 36. Катастрофа. Мока українець. Приїзди. Лина. Негайно приїзди. Все. . .

Рина

— Ха-ха! Та тьотя ніколи не одержить такої телеграми!

Мати

— Не вигадуй дурниць! Це тобі досадно за тринадцять?

Рина

— Та кому телеграма? Корсному ринкові?

Мати

— Тьоті ж: Корсний, 36. Катастро . . .

Прикусила язика, аж позеленіла. Тоді:

— Ну, що ж тут такого? На Корсному ринку догадуються, що ця телеграма до тьоті Моті.

Рина за копією:

— Ослице! Дай я допишу!

Мати вирвала назад:

— Я сама!

Рина

— Дай, кажу!

Мати

— Я сама, кажу!

Знову задзвонив дзвоник. Тепер уже мати високогила в коридор. Повернулась бліда, ще більш схвилювана:

— Пала прийшов . . .

*Ускогив Мазайл о. Подивився горягими,
надхненними огима:*

— Дайте води!

Випив води. Помацав серце:

— Думав, не переживе . . .

Мазайл иха і Рина:

— Ну?

— Не міняють?

Мазайл о

— В радіо читають, в анатоміях пишуть — серце орган, що гонить кров, орган кровогону. Нічого подібного! Серце — це перш за все орган, що передчува і вгадує. Однині вірю йому, а більш нікому в світі. Серйозно кажу!

Мазайл иха та догка і собі за серце:

— Поміняли?

— Не міняють?

Мазайл о

— Ще як підходив до загсу — думалось: а що як там сидить не службовець, а українець? Почує, що міняю, так би мовити, його українське — і заноровиться. На зло тобі заноровиться. І навпаки думалось: а що як сидить такий, що не тільки прізвище, всю Україну змінив би. А що як і такий, що що йому до твого прізвища, — до себе він байдужий під час служби, себто сидить, нічого не бачить і себе не поміча? А що як такий, думалось, що почне з діда-прадіда? А що як не той і не другий, не третій?.. А що як і той, і другий, і третій?.. І серце, серце вже тоді передчуло. Там, сидів . . . (*Випив води*). Од усіх вищезгаданих — середній.

Мазайл иха

— Которий же?

— Середній од усіх, кажу! Арихметично-середній, по-моєму. Увійшов...

Рина

— Хто?

Мазайло

— Я! Він сидів. Спитав сухо, якимсь арихметичним голосом: „Вам чого?” Я до його і раптом відчув, що вся кров мені збігла в ноги і стала. А серце, як дзвін на пожар: бев-бев-бев... I десь немов як справді пожар — зайнялося. Палахкотить... Питаю і нечуєного голосу: чи можна, кажу, змінити прізвище? Він подивився і знов: „Вам чого?” — арихметичним голосом. Як чого? Як чого? — заскакало огненно в голові. Двадцять три роки, кажу, носю я це прізвище, і воно як віспа на житті — Мазайло!.. Ще малим, як отдав батько в город до школи, першого ж дня на регіт взяли: Мазайло! Жодна гімназистка не хотіла гуляти — Мазайло! За репетитора не брали — Мазайло! На службу не приймали — Мазайло! Од кохання відмовлялися — Мазайло! А він знову: „Вам чого, питаю?”

Мазайлиха

— Мене обдурив: я покохала не Мазайла, а Мазалова, чом не сказав?

Рина

— I тепер сміються, регочуть — Мокрина Мазайло, не сказав?

Мазайло

— Я нічого не сказав. То мені лише здавалось, що питаю, кажу. А вийшло так, що я стояв перед ним і мовчав. Мені заціпило...

Мазайлиха

Було б голкою вколотися.

Мазайло

— Хтось одвів мене до дверей. Все як в тумані. Не знаю, де я, чого прийшов. Серця вже нечує. I раптом

воно тьох! — перед очима якесь писане оповіщення . . . Немов не я , немов хтось другий за мене чита — (серце!). Список осіб, що міняють своє прізвище. Минько Панас на Міневрина Павла. Читаю, не розумію. Вайнштейн Шмуель-Калман-Беркович на Варшиних Самойла Миколайовича — читаю: Засядь-Вовк на Волкова читаю. Ісидір Срайба на Алмазова, і тут все прояснилось. Я зрозумів, де я і чого прийшов. Повернувся назад, питаю і чую свій голос: скажіть, чи можна змінити своє прізвище і як? І чую арихметичний, що далі симпатичний: „Можна!” Отак, і отак . . . Ура! — крикнуло серце.

Рина радісно і разом погрозливо:

— Цс-с-с . . .

Показала на двері, де Мокій Мазайло; надхненно, але тихіше:

— Вра! Вдарило, задзвонило, як на Великдень . . . (Поцілував жінку). Отак! (Догку). Отак! (Знов жінку). І отак!

Мазайла ледве не плагуги з радости:

— Яке ж тобі прізвище дадуть, Минасю?.. Яке?..

Рина

— Було б попросити і нам Алмазова . . .

Мазайло немов диригуючи над якимсь невидимим хором:

— Отак і отак! Виберіть прізвище, яке до вподоби.

Жінка і догка руками, мов крилами птиці, наввищередки:

— Сіренев! Сіренський!
— Розов! Де-Розе!
— Тюльпанов!
— Фон-Лілієн!

Мазайлло диригуючи:

— Подайте заяву. На два рублі марок. На публікацію тиждень чи два. Все! (*По павзі, погладивши серце*).

Мазайліха

— З Мокієм що робити, Минасю? Він же і слухати не захоче...

Мазайлло раптом перестав диригувати. Потемнів:

— Він ще не знає?

Мазайліха

— Ні.

Мазайлло з радосним гнівом:

— Заставлю! Виб'ю з голови дур український! А як ні — то через труп переступлю. Через труп!.. До речі, де він? Покличте його! Покличте негайно!.. (*Гукнув*). Мокію! Чуєш? Гей, ти!

Дочка спинила:

— Папо! Покищо йому про це ні слова! До публікації, розумієш?

Мазайлло

— Тепер не боюсь! Не боюсь! Бо тричі звертавсь я до загсу, тричі допитував... Аж нічого він не може вдіяти. Маю повне необмежене право змінити не то що своє прізвище — батькове й дідове ім'я й прізвище. Чула?.. Та після цього... Мокію!

Дочка

— Ти, здається, маєш найти собі вчительку?

Мазайлло

— Правильних проїзношеній?.. Вже знайшов! Найняв! В понеділок прийде на лекцію... Прекрасна вчителька. Рафінадна руська вимова... Прізвище Баронова-Козино.

Мазайліха

— Яка краса!

Д о г к а до батька:

— І ти думаєш, що Мока, знаючи про зміну прізвища, не вчинить під час лекції демонстрації, скандалу?

М а з а й л о

— Уб'ю!

М а з а й л и х а

— Минасю, яка грубість!

М а з а й л о

— Ну, вигоню з дому.

Д о ч к а

— Ой, папо, ой, тільки, папо! Який ти... Та краще до публікації помовчати. З'яви собі: ти вибираєш прізвище — Мокій нічого про це не зна, розумієш? Ти береш лекції „правильних проїзношень” — Мокій не зна, розумієш? Тимчасом я і мама скликаємо родичів на сімейну раду — Мокій не зна...

М а з а й л и х а

— Сестру мою Мотю з Курська.

Д о ч к а

— Можна буде ще дядька Тараса з Києва.

М а з а й л и х а жахнулася:

— Тараса Мазайла? Господь з тобою!.. Та чи не в його наш Мокій і вдався! Там такий, що в його кури повкрайнському говорять.

Д о ч к а

— Без дядька Тараса! Тьотя ї ми натиснемо на Мокія, розумієш, папо?

М а т и

— Та Мотя одна на його подіє!.. Хіба ти, Минасю, не знаєш, як вона вміє взагалі.

Д о ч к а

— Крім того, ще один план є на Мокія вплинути...

Не віриш? А хочеш, пало, і він за тиждень два кине свої українські мрії? От давай! Тільки ти мовчок. Розумієш?

Жінка нервово:

— Мино!

Дочка

— Абсолютний мовчок на два тижні. Не віриш? Ну, на тиждень, папочко!

Жінка погрозливо:

— Мин-но!

Догка, поцілувавши батька:

— Пане Сіренський! Розов! Де-Розе! Тюльпанов! Ну?

Мазайліо

— Ну, гаразд. На тиждень... (*В люстро*). Все одно я скоро скажу... Прощай; Мазайліо! Здрастуй...

8

В цей момент підвищений, радісний голос Мокіїв:
... Мазайліо Квач, наприклад.

вирвався з рипом дверей. Мокій вийшов з Улею. Не помітивши навіть батька, переконував далі, агітував Улю:

— Мазайліо-Квач, Улю! Це ж таке оригінальне, демократичне, живе прізвище. Це ж зовсім не то, як якесь заялезене, солодко-міщанське: Аренський, Ленський, Юрій Милославський... Взагалі українські прізвища оригінальні, змістовні, колоритні... Рубенсовські — от! Убийкові, наприклад, Стокоз, Семиволос, Загнибога. Загнибога! Прекрасне прізвище, Улю! Антирелігійне! Це ж не то, що Богоявленський. Архангельский, Спасов. А німецькі хіба не такі, як українські — Васерман Вода чоловік. Вольф — Вовк. А французькі: Лекок-півень...

Уля обернулася до Рини:

— Ми йдемо в кіно!

ДРУГА ДІЯ

1

Два дні згодом Рина допитувала в Улі (перед люстром):

- Ну, як же ти не знаєш, ой, Улю. Та ж з ним до кіна ходила?
- Вчора і завчора.
- Сельтерську воду пила з ним, ти кажеш?
- Навіть із сиропом...
- Печення він тобі купив?
- Аж п'ять, Рино!
- До самого дому провів?
- До воріт. Ще й постояв трохи.
- І ти не знаєш, як він, — закохався, чи?..

В Улі аж рум'янець спахнув. Перебила Рину рухом-словом:

- Стривай, Ринко!

Рина вижидальним голосом:

- Ну?
- Стривай, я скажу... Як пили ми після кіна воду, я на нього глянула, отак... Він на мене — отак. Сказав, що по-українському зрачки — чоловічками звуться.
- Ну?
- Тоді, як ішли додому, я, ти знаєш, спотикнулась, а він — хоч би тобі що. Тільки спитавсь, чи не читала я думи про втечу трьох братів? Там, каже, є такі слова: свої білі ніжки на сире коріння, на біле каміння спотикає. От, каже, де збереглася українська мова.
- Ну?
- Тоді, як повела я його через сквер (це той, де, знаєш, завжди сидять і цілуються), він сказав: як то

прекрасно оспівала українська мова кохання: я покрию, каже, свого милого слідочок, щоб вітер не звіяв, пташки не склювали...

— Ну?

— А як вела його повз тих, що знаєш, вже лежали, він сказав, як українська мова до того ще й дуже економна та стисла: одна рука в голівоньку, каже, а друга — обняти...

— Ну?

— А біля воріт, як вже розставалися, сказав він мені: ваше прізвище Розсоха — знаєте, що таке Розсоха? Показав на небо — он чумацький шлях, каже, — в розсонах є чотири зірки, то криниця, далі три зірки — то дівка пішла з відрами, в розсонах каже... А тоді подивився мені в очі, глибоко-глибоко...

— Ну? Ну?

У л я зідхнула:

— Попрощався і пішов... Ти не скажеш, Рино, як він — чи хоч трохи закохався, чи...

Р и на

— Та я тебе про це питую, Улько, тебе... Ой, яка ж ти дурна, розумієш?

У л я

— Коли я дурна, а ти розумна, то скажи мені, що бти сказала, коли б ти була я, а я — ти, себто, коли б він тебе отак провожав?

— Що' я б сказала?..

— Так.

— Коли б я була ти, а ти — я?

— Так.

Рина осіклась, наморщила лоба. А У л я, як У л я — зраділа:

— Ага! Ага!... І ти б знала, що сказати, Рино!

Р и на

— Ну да ж! Бо, коли б я була ти, то теж була б дурна.

У л я образилась:

Як так, то я тебе більш не питатиму, і ти мене не питай . . .

Р и на

— Улюнню, ти не дурна! Золотко, не сердься . . . Бо й я не знаю . . . Тільки знаєш, що? Мені здається . . .

У л я

— Ну?

Р и на

— Він, кажеш, заглянув тобі в вічі, як пили сельтерську?

— Так.

— І біля воріт, як розставались?

— Глибоко заглянув . . .

— Мені здається, що він закохався.

У л я в люстро:

— Що ти кажеш, Рино?

Р и на

— От на! Принаймні — закохується. Тільки ти, Бога ради, поспіши, Улюнню, прискор цей процес, розумієш? Треба, щоб він взагалі не вкраїнською мовою мріяв, а тобою, золотко, твоїми очима, губами, бюстом тощо . . . Ну, зроби так, Улю, ну, що тобі стойть?

У л я

— І зробила б, може, та коли ж він чудний такий. Ну, чим ти на його вдієш, коли навпаки — він на тебе словами отими тощо . . . аж пахне.

Р и на

— Він на тебе словами, віршами, ідеологією, а ти на його базою, розумієш? Базою . . . Тим то і поклалась я на тебе, Улько, що ти маєш такі очі, губи, взагалі — прекрасну базу маєш. Крім того, мене ти слухатимеш, мої поради. Так, Улюнню, так?

Уля випнулась вся. Зідхнула. Мовгки поцілуvalа Рину. Рина:

— Так!.. Добре, серце, що ти сьогодні наділа більш прозористі панчохи, розумієш? По новій моді. До того ж вони й на колір кращі — якісь манливі, теплі... Чудесно!

Уля перед люстром:

— Що ти кажеш!

Рина

— Чудесно, кажу — і кличу Мокія...

Уля, звигайно, за серце, до люстра:

— Рино, хвилинку!..

Та Рина вже без уваги на те. Пішла, покликала Мокія: — „Моко! Тебе на хвилинку просить Уля...” — сама вийшла.

2

Увійшов Мокій. Певно, гитав, бо з книгою, олівцем і сантиметром у руках:

— Гм... це ви?

Уля

— Я... по книжку... А ви думав, хто?

Мокій

— Думав, що це... ви.

В Улі забриніло в грудях:

— Серйозно?.. А я по книжку до вас.

— По яку?

Уля трошки розгубилась:

— По яку? Взагалі по українську книжку.

У Мокія забриніло в грудях:

— Серйозно? Дуже приємно. Радію вами, Улю.

- Серйозно?
- Серйозно. Якої ж вам книжки дати? З поезії? З прози? З наукових, соціально-економічних?
- Котру можна буде.
- Вибираєте.
- Ну, дайте... яку ви хочете.

Мокій зворушене:

- Та я б хотів, щоб ви всі їх перечитали, Улю!
- А це у вас яка?
- Це?.. Це книжка з української етнографії та антропології.

Уля вже не знала, що далі казати, та:

- Серйозно?

Мокій

- Подивіться.

Уля подивилась:

- Гарна книжка — в палітурках і, здається, з золотим обрєзом...

Мокій

- А знасте, як по-українському сказати: з золотим обрєзом?

- Ану, як?

Мокій піднесено:

- Книжка з золотими берегами. Правда — прекрасно?
- Надзвичайно!
- А то іще можна сказати про матерію, що вона з берегами. Фартух дорогий — золоті береги.

Уля щиро:

- Прекрасно!

Мокій зраділо:

- Серйозно?

У л я цілком щиро:

— Надзвичайно! Фартух дорогий, золоті береги.. А скажіть, як буде по-українському „чулкі с розової кайомкої”? Отакі, як у мене. Ось...

Хотіла показати, та засоромилася. Похилилась.

Мокій того майже не помітив. Ще більше піднесено:

— Панчохи з рожевими бережками.

У л я

— Надзвичайно!..

Мокій ще більш запалився:

— Ато ще кажуть: миска з крутими берегами. Або пустився берега чоловік, по-руському — на проїзвол судьби. Або, нарешті, кажуть, берега дати... Наприклад: треба українській неписьменності берега дати! Ах, Улю. Як ще ми погано знаєм українську мову. Кажемо, наприклад: потяг іде третьою швидкістю, а треба — поїзд третім погоном іде. Погін, а не швидкість. А яка ж вона поетична, милозвучна, що вже багата... Та ось вам на одне слово „говорити” аж цілих тридцять нюансових: говорити, казати, мовити, балакати, гомоніти, гуторити, повідати, торочити, точити, базікати, цвенъкати, бубоніти, лепетати, жебоніти, верзти, плести, герготати, бурмотати, патякати, варнякати, хамаркати, мимрити, цокотіти...

Вже втретє дзвонив у сінях дзвоник, коли Мокій та Уля погули. Пішла одгиняти Уля.

3

Вернулася, і з нею увійшла суха, потерта якась дама в довоснному вбранні. Дама до Улі:

— Я Баронова-Козино. Ваш пapa найняв мене про-казати їому кілька лекцій з правильних проізношеній.

У л я

— Мій папа? У мене нема папи: він помер.

Б а р о н о в а - К о з и н о

— Помер? Ах, Боже мій, яке нещастя! І це так несподівано, раптом... Боже мій! Ще завчора він найняв мене і дуже просив прийти на першу лекцію сьогодні.

У л я

— Мій папа вже три роки тому як помер... то, мабуть, був не мій папа.

Б а р о н о в а - К о з и н о

— Вибачте, я, певно не туди потрапила, хоча адресу я добре запам'ятала. (*Забурмотіла розгублено*). Холодна гора, ... съкая вулиця, № 27, на воротях напис: „У дворі злі собаки”, та собак, казав ваш папа, нема. І справді нема. Кватиря Зама... Майза... Ах, Боже мій, чудне таке прізвище...

М о к і й

— Може, Мазайла?

Б а р о н о в а - К о з и н о

— Так! Мазайла! Він ще казав, що не треба запам'ятувати прізвища, бо не сьогодні-завтра має змінити його у загсі на друге...

М о к і й аж потемнів:

— Мій папа?.. Прізвище?..

Б а р о н о в а - К о з и н о

— А ви його син?.. Вибачте, не знала. (*До Мокія з підлесливим просміхом*). Хоча ви похожий на вашого папу. Боже, як похожий... Скажіть — змінили вам прізвище? Папа ваш так турбувався... Воно справді якесь чудне. Либонь малоросійське?

М о к і й глухим, здушеним голосом:

— Однині... (*розкашлявся*) у мене папи нема!

Б а р о н о в а - К о з и н о

— Як? Ви сказали...

Мокій з натиском:

— Нема, кажу! Нема!..

Баронова - Козино

— Ах, Боже мій! Знов, виходить, я не туди потрапила... Як же так? (*Забурмотіла розгублено*). Холодна гора, ... съкая вулиця, № 27, „У дворі злі собаки”, кватиря...

4

Увійшов Мазайло. Кинувся до Козино:

— Жду вас, жду!

Баронова - Козино

— Вибачте! Вийшло таке непорозуміння. Сказали — вас нема, що ви вмерли...

Мазайло показав на двері. Не зводяги огей з Мокія, вклонився ще раз Бароновій!

— Так-так... Заходьте. Мокіє! Я матиму з мадам Бароновою-Козино ділову розмову. Мені потрібна ця кімната...

Баронова - Козино

— І я вже була повірила, що ви померли...

Мазайло до Баронової, але вся його увага на Мокієві:

— Дуже присмно... (До Мокія). Розумієш?... (До Баронової, ще раз вклонившись). Вибачте. Заходьте...

Баронова - Козино застокоєно і задоволено:

— Мерсі!

Вийшли. Мокій ввесь гас свердливши батька огима, зірвався з місця. Заходив:

— Ні! Ні!.. Не дам! Не дозволю! І жодної лекції, коли так, жодної лекції правильних проізношенній!

*Помітив Улю біля люстра і раптом увесь
освітився, сповнився якоюсь ідеєю:*

— Так... Бачите тепер, Улю, який я одинокий?

У л я

— Серйозно?

— Серйозно, Улю. Рідня — а нема до кого слова промовити, тим паче українського. Слухати не хочуть. (*До дверей*). Так, ні! Буду на зло, на досаду деклямувати українське слово. (*До Улі*). Не розуміють його краси, а з моєї самотності сміються. Отак і живу, самотію, як місяць над глухим степом, як верства в хуртовину. (*До дверей*). Буду співати, кричати під дверима отут, буду танцювати, свистіти!... (*До Улі*). Як одлюдник в пустині, як копійка у старця, як мізинець в каліки, як...

У л я захвилювалась:

— Серйозно?

М о к і ї

— Серйозно! Скоро вже і я скажу за словом поетовим: „Сиди один в холодній хаті, нема з ким тихо размовляти, ані порадитись. Нема, анікогісінько нема...” А як хочеться знайти собі такого друга, теплого, щирого, щоб до його можна було примовитись словом з Грінченкового словника та й з власного серця...

У л я вже никла жалощами:

— А як буде у вас подруга, щира і тепла... Навіть гаряча...

М о к і ї

— Ах, Улю! Мені вже давно хотілось вам сказати...

У л я трепетно:

— Що?

М о к і ї

— Ще тоді хотілося сказати, як пили ви сельтерську воду, як дивились на зоряну криницю, на дівку з відрами...

У л я

— Що?

М о к і ї

— Хотілося сказати, а тепер ще охотніше скажу:
Улю! Давайте я вас українізую!

У л я ледве не впала, одскогила:

— Он ви що! Не хочу!

М о к і ї в наступ:

— Улю! Ви ж українка!

— Боронь Боже! я не українка!

— Українка!

— А нізащо! Hi! Hi!

— У вас прізвище українське — Розсоха!

— Hi!

— Та що там прізвище — у вас очі українські, губи, стан!..

У л я спинившиесь:

— Очі?

М о к і ї переконливо:

— Так! Очі, кажу, губи, стан, все українське. Не вірите? Не вірите, Улю? Я вам зараз доведу... Не я, а наука, оця книга, Улю, антропологія вам доведе, що ви справді українка...

Перегорнувши кілька аркушів, погав вигитувати:

— Ось: українці — здебільшого високого росту, стрункі... (*Глянув на Улю*). А ви хіба не струнка? Широкі в плечах (ну, це про мужчин), довгоногі... (*До Улі*). Нема гірш, як коротконога жінка! (*Уля непокійно подивилася на свої*). Hi, у вас українські, Улю... (*З книги*). З дуже напігментованою кожею, себто смугліяві, пишноволосі або кучеряві... (*Подивився на Улю*). А ви не ймете віри. (*З книги*). Круглоголові, довгобразі, високо та широколобі, темноокі, прямоносі, рот помірний, невеликі уха... (*Подивився на Улю*). Як про вас писано...

У л я розтанула:

— Що ви кажете?

А сама непомітно в люстро.

М о к і Ѽ

— Ще не ймете віри? Так ось! Брахіефальності²) пересічний індекс, себто короткоголовість у поляків 82,1, у росіян — 82,3, в українців — 83,2, у білорусів — 85,1...

Обміряв У л і голову:

— У мене, міряв, 83,5, у вас — 83,1, — український індекс, Улю.

У л я серйозно:

— Серйозно?

М о к і Ѽ

— Науково-серйозно. (З книги). Разом з тим, що стрункі та широкоплечі, вони ще груднисті. Пересічний обсяг в грудях як на довжину тіла — 55,04, у росіян — 55,18, у білорусів...

У л я

— А скільки у мене?

М о к і Ѽ взявся міряти:

— У вас... гм... (Доторкнувся до грудей). Вибачте... у вас тут теж український індекс...

У л я вдягнула в книжку:

— Скажіть, а про родинки тут пишеться? У мене ось родинка на ший... і ще одна є.

М о к і Ѽ

— Не дочитав ще... Прізвище українське, індекси українські, очі, рот, стан — все чисто українське. Тепер ви вірите, Улю?

У л я

— Вірю.

Мокій

— Отже, дозвольте мені вас українізувати, Улю!

Уля тихо:

— Українізуйте, Моко.

Мокій взявши Улю за руку:

— Ой, Улю, вивчивши мову, ви станете... що там українкою. Ви станете... більш культурною, корисною громадянкою, от вам клянусь! Ви станете ближче до робітників, до селян та й до мене, а я до вас, от... (*Безпорадно замахав руками*). Над мовою нашою бринять тепер такі червоні надії, як прапори, як майові світанки. З чудесної гори... її далеко буде чути... По всіх світах буде чути!.. Та от я прочитаю вам зразок народньої пісні. Ви ще не чули такої...

Уля

— Серйозно?

5

Увійшла Мазайлиха з якоюсь химерною електричною мухобійкою в руках. Погала ляскати на мух.

Поляскавши, вийшла.

6

Мазайліло увів Баронову-Козино. Загинув Мокієві двері. Тоді до Баронової:

— Навіть мух я приказав вибити електричною мухобійкою власного винаходу, щоб навіть мухи нам не заважали. Починайте, будь ласка!

Баронова - Козино захвилювалась:

— Починати?.. Ах, Боже мій, — починати... Може, ви почнете?

Мазайліло теж захвилювався:

— Ні, ні! Я тепер не можу, ви — моя вчителька. Починайте ви!

Баронова-Козино ще гірш захвилювалась:

— За десять років я так одвикла од цього діла, що . . .

Я вся хвилююсь і не можу почати. Не можу! Ах, Боже мій, ну як його почати, як?.. Мені, старій гімназіяльній учительці . . .

Мазайл о захвилювався:

— Починайте так, як ви починали колись, молодаю . . . У хлопчачій чи в дівчачій гімназії працювали?

Баронова-Козино

— В дівочій відомоства імператриці Mariї Теодоровни. Боже мій! Тоді ми всі починали молитвою. Пам'ятаєте молитву перед навчанням?

Мазайл о

— Молитву?.. Страйвайте! Так-так! У нас в городському вчилищі молитву співали . . . Так-так, всі хором. А хто спізнявся, той після лекцій ще дві години в клясі сидів — без обєда називалось . . .

Баронова-Козино

— І в нас у гімназії співали . . . Прекрасно співали. Пам'ятаю слова . . .

Мокій, прогинивши двері, заляскав електригною мухобійкою.

Баронова-Козино

— Ах, Боже мій! Невже забула? За десять років. Не може бути . . . Молитва перед навчанням . . . Невже забула?

Мазайл о

— Молитва перед навчанням. Невже забув?.. Ах, Господи!.. Преблагай Господи!..

Баронова-Козино згадала. Огі засіяли, голос сам заспівав:

— Преблагай Господи, нізпошлі нам благодать . . .

Мазайло, зрадівши, що згадалось, підхопив на весь голос:

— ...Духа Твоєго Свято-о...

Баронова - Козино крізь сльози, з просміхом у голосі поправила:

— Святаго...

Мокій, прогинивши двері, засвистів. Проте Баронова і Мазайло доспівали разом:

— ...дарствующого і укрепляющого душевніє наші сі-і-ли... даби вінімая пре-по-да-ва-є-мо-му нам уче-енію, візрослі ми Тебе нашому Создателю во славу, родітелям же нашім на утешеніє, Церкві і Отечеству на по-оль-зу.

Баронова - Козино на такий голос, як колись казали в класі після молитви:

— Садітесь!

Мазайло сів. Баронова - Козино утерла сльози:

— Як вам здається, чи не заспівають ще цієї молитви по школах?

Мазайло сумно:

— Навряд.

Баронова - Козино, розгорнувши стару гітанку:

— А я ще пожду. Жду! Жду-у! (*На такий голос, як колись угила*). Розгорніть, будь ласка, книжку на сторінці сорок сьомій...

Дала Мазайлової книжку і методично ждала, поки він шукав сорок сьомої сторінки:

— Знайшли сторінку сорок сьому?

Мазайло глуховатим, як колись у школі голосом:

— Знайшли.

Баронова - Козино

— Читайте вірш „Сенокос”. Читайте голосно, виразно, вимовляючи кожне слово.

Мазайл о, обсмикуюгись, як колись обсмикувався в школі перед тим як здавати уроки, голосно й виразно:

— Пахнет сеном над лугами...

Баронова - Козино трошки захвилювалась:

— Прононс! Прононс! Не над лу-гамі, а над лугамі.

Не га, а га...

Мазайл о

— Над лу-гамі...

— Над луга-га!

— Над луга-га!

— Га!

— Га!

Баронова - Козино аж вух своїх торкнулася пальцями:

— Ах, Боже мій! Та в руській мові звука г майже нема, а є г. Звук г трапляється лише в слові: Бог, та й то вимовляється...

Мазайл о раптом у розпаг вдався:

— Знаю! Оце саме „ге” і є моє лихо віковічне. Прокляття, якесь каїнове тавро, що по йому мене впізнатимуть навіть тоді, коли я возговорю не то що чистою руською, а небесною, ангольською мовою.

Баронова - Козино

— Не хвилюйтесь, милий! В одчай не вдавайтесь!

Мазайл о

— О, як не хвилюватися, як, коли оце саме „ге”увесь вік мене пекло і кар’єру поламало... Я вам скажу... Ще молодим... Губернатора дочь oddala закохалася мною. Просилася, молилася: познайомте мене,

познайомте. Казали: не дворянин, якийсь там регистратор... Познайомте мене, познайомте! Покликали мене туди — як на Аполлона, на мене дивилась. Почувши ж з уст моїх ге... ге... — одвернулась, скривилась.

Баронова - Козино

- Я її розумію.
- А мене?
- І вас тепер розумію.

Мазайліо

— О, скільки я вже сам пробував у розмові казати... кге.

Баронова - Козино

- Ге?

Мазайліо

— Не міг і не можу... Навряд, щоб і ви навчили мене...

Баронова - Козино захвилювалась:

— Ах, Боже мій. Та це ж єдиний тепер мій заробіток — ге... Одним ге я тепер і живу. Постарайтесь, голубчику. Ну, скажіть ще раз: над лу-гамі. Над лу-гамі.

Мазайліо

- Над лу-кгами. Над лугами.
- Гамі.
- Гами.
- Га.
- Га.

Баронова - Козино до вух, Мазайліо до серця — та разом:

- Ху-у-у!

Мокій одгинив двері. Тоді голосно до Улі:

— Прочитайте, Улю (розгорнув книжку і показав, де), оцю народню пісню. Читайте голосно, виразно і тільки так, як у книжці написано.

У л я, хвилююгись, напружено:

— Брат і сестра. Під ґарою над криницею . . .

М о к і й

— Не під ґарою, а під горою . . . Там написано: під горою. Читайте, будь ласка, як написано.

У л я

— Під ґарою . . .
— Під горою, го!
— Під горою, го.
— Го!
— Го!

— Де ж там, Улю, „го”, коли в книзці „го” стойть. Взагалі в українській мові рідко коли звук ґ подибуємо, хіба в таких словах, як (*на батьків бік голосно*) ґуля, ґава, ґерлига, а то скрізь кажемо г.

Б а р о н о в а - К о з и н о раптом стрепенулась:

— Страйте! Страйте! Я знайшла секрета, як вас навчити. Боже мій, знайшла . . . Ось як: читайте і де „ге” стойть, там вимовляєте ка, к.

М а з а й л о несміливо:

— Ка, ки . . .

Б а р о н о в а - К о з и н о

— Так! Читайте!

М а з а й л о

— Пахнет сеном над лу-камі . . .

Б а р о н о в а - К о з и н о

— Так! Так!

М а з а й л о сміливіш:

— Песньой . . .
— Песней.
— Песней душу веселя, баби з к-раблями рядамі . . .

**Баронова - Козино рівним методичним
голосом:**

— Не з граблямі, а с ґрап-лямі.

Мазайл о старанно — аж жили напнулись:

— З краб-лямі . . .

Баронова - Козино

— Та ні! У вас тепер не ге, не ґе . . . Треба казати не з граблямі, а с ґраплямі, с . . . Окрім цього, в руській мові там, де звук б не акцентовано, треба його вимовляти як п: с ґрап-п-лямі . . .

Мазайл о обережно, як по камінцях گерез воду:

— С крап-лями . . .

— Mi.

— С к-крап-ля-мі рядамі.

— Так!

Мазайл о сміливіш:

— Ходят сено шевселя. Там сухое убирають мужічкі с-ко кру-ком . . .

Баронова - Козино

— Не ско, а сво!

Мазайл о

— Як? Та тут же стоїть буква ги, себто к, а не в.

Баронова - Козино

— В інтелігентній мові вимовляють сво, а не сго, і не с-хо.

Мокій стрепенувся. Аж підскогив. До Улі:

— Страйайте! Я теж знайшов секрет, як вас навчити. Знайшов! Ось як: читаючи, вимовляйте г як х. Ну, Улю!

Уля

— Під хорою . . .

Мокій

— Приблизно так.

Уля сміливіш:

— Під хорою над криницею . . .

Мокій

— Улю, як в книжці написано: над криницею, цею, е . . . (*Раптом*). Скажіть, Улю, паляниця!

Уля

— Паляниця.

Мокій

— Так! Вірно! Раз паляниця у вас вийшла, це знак тому, що скоро навчите мови .

Уля

— Серйозно?

— Серйозно.

Баронова - Козино до знервованого Мазайла:

— А що таке паляниця?

Мокій голосно:

— Український білий хліб.

Баронова - Козино

— А я й досі не знала.

Мокій

— Отож і горе, що їсте, а не знаєте . . . Читайте, Улю, далі.

Мазайл о демонстративно перебив:

— Єво кру-ком на воз віlamі кідают, воз растьот, растьот, как дом. В ожидані . . .

Баронова - Козино

— В ажідані.

— Ва-жідані конь убо-кій точно вкопаний сто . . . стаїть: уші врозь, дукою нокі і как будто стоя спіт.

Баронова - Козино

— Так!

Мазайл о голосніш:

— Тольки жучка . . .

Баронова - Козино

— Толька жучка . . .

Мазайл о про себе:

— Ага! Це значить жучку звуть Толя, Толька . . .
(Голосно). Толька жучка удалая в рихлом сене, как в
валнах . . .

Баронова - Козино

— Прекрасно!

Мазайл о — Баронова разом, надхненно:

— То взлетая, то ниряя, скачет, лая впопихах.

(У Баронової-Козино гути „впап’хах”, у Мазайла —
„упопихах”.

Баронова - Козино

— Ну, от! Прекрасно!

Мазайл о зворушене і глибокодумно:

— Господи, то-есть Преблагій Господи! У такому,
сказать, маленькому віршикові і така сила правіль-
них проізношенній!

Баронова - Козино

— Запишіть їх — далі ще більш буде!

Мазайл о побожно:

— Запишу собі на палері і на серці . . .

*Сів писати, шепгуги, немов молитву: замість г-к,
замість к-в, б-п, о-а . . . Мокій до Улі:*

— Читайте далі.

У л я

— Під хорою над криницею хорювали брат з сестрицею . . .

М о к і й

— Так.

У л я голосніш:

— Хорювали, обнімалися — слізоньками умивалися.
Ходім, сестро, хо-горою . . .

М о к і й

— Так.

У л я голосніш і вільніш:

— Скинемось травою. Ходім, сестро, ще й степами
— розвіємось цвітами . . .

*М о к і й, як диригент, що погув фалшиву ноту,
замахав благально руками:*

— М'якше! М'якше! Цвітами . . .

У л я м'яко:

— Цвітами.

М о к і й

— Прекрасно.

У л я зворушене:

— Розсіємось цвітами . . . Будуть люди квіти рвати
та нас будуть споминати . . . (*Крізь слози*). Оце скажуть, та травиця, що брат рідний та . . . (заплакала)
сестриця . . .

М о к і й

— От вам і маєш . . . Та чого ви, Улю? Чого?

У л я, плагуги:

— Дуже жалісно. Таке маленьке і яке ж жалісне . . .

М о к і й, сякаюгись:

— Ну, заспокойтесь, Улю, заспокойтесь . . . Скажіть...
п'ятниця . . .

У л я покірливо:

— П'ятниця . . .

Баронова - Козино до знервованого й збентеженого вкрай Мазайла:

— Ах, Боже мій! Що це таке?

Мазайл о звівся, як дракон:

— Ха-ха-ха! Це по-їхньому зветься українізація!

Грякнувши що сили дверима, загинув Мокієві.

У л я здригнулася, скогила, зблідла:

— Ой, що це таке?

Мокій, скопивши ругку з пером в одну руку:

— Ха-ха! Зачиняють двері. Це ж русифікація!

Другою мало не зірвав — розгинив знов двері.

Став. Важко нависла передгрозова тиша. Мазайл о, ледве стримуюгись, до Баронової-Козино:

— З об'єктивних причин доведеться припинити нашу лекцію, одклавши її на завтра. А зараз попрошу вас лише перевірити, чи так я записав (*Погав і заплутався, бо вся його увага на Мокієві*). Замість к-г, замість г-в, п-б . . . Наприклад . . . Наприклад . . . (*У нестямі*). Бахнуть сеном сво над лувами?

Баронова - Козино

— Ні, ні! Не треба! Себто треба не так! Я краще сама запишу вам, сама . . . (*Погала, теж заплуталась*). Замість г-г, замість к-х, б-п . . . Ах, Боже мій, п-б. Наприклад . . . (*У нестямі*) Граблями сво на воз віламі кідайте! . . .

Тимгасом Мокій до Улі:

— Завтра, Улю, відбудеться друга наша лекція. При одчинених дверях. А зараз запишіть, будь ласка, запишіть. Замість г-г, наприклад (*наливаюгись гнівом*) під горою, над криницею . . . (*У нестямі*). У криницю його! У криницю! . . .

Убігли мати й Рина. Мазайл о до Мокія:

— Це мене?

Мокій до батька:

— Тільки тебе.
 — У криницю?
 — З новим прізвищем!
 — З новим прізвищем?
 — З новим прізвищем! У криницю!

Мати до Рини:

— Чуєш?.. (*Трагігно*). Боже мій: почалась катастрофа! Катастрофа! Що робити? (*Погувши дзвінка в сінях*). Підождіть! Страйвайте! Хтось прийшов!..

Побігли в розпагі у коридор. Тимчасом Мокій до батька:

— Ти справді серйозно міняєш наше прізвище?

Мазайл о

— Я справді серйозно міняю наше прізвище.

Мокій вдруге:

— Ти... наше прізвище міняєш справді, серйозно?

Мазайл о

— Я наше прізвище міняю справді, серйозно.
 — Наше прізвище?
 — Наше прізвище.
 — Ти?
 — Я.
 — Мазайл о?

Мазайл о

— Я вже не Мазайл о.

Мокій

— Ти вже не Мазайл о? Так хто ж ти тепер? Хто?

Мазайлі

— Я? Я тепер покищо ніхто, але я буду...

Рина з дверей голосно, радісно:

— Тьотя приїхала! Тьотя Мотя приїхала!

Мати назустріг:

— Слава Богу! Слава Богу! Спасителька наша приїхала...

8

Рина, мабуть, вже поінформувала тьотю про все, бо в дверях тільки доказувала:

— ... а Мока якось довідався, ви розумієте? І вже почалась катастрофа, ви розумієте, тьотю? Почалася...

Тьотя

— Я розумію... Я так і знала, але... але дозвольте спитати...

Мазайлі поцілував тьоті руки:

— Пахнєт сном над лу-камі... Ви розумієте? Сьогодні почав. Сьогодні я сприймав першу лекцію... Як до причастя підходив... І от (*на Мокія*) він! Він!...

Тьотя поцілувала Мазайлу тригі в лоб:

— Я розумію. Розумію. Я тільки так і в'являла собі, але...

Мазайлі показав на Баронову-Козину:

— Баронова-Козино. Учителька правільних проізношень...

Тьотя привіталася:

— Ах, я так і знала, але...

Рина на Улю:

— Моя подруга — Уля Розсохина.
— Ах, розумію, але...

Мазаїлиха до Мокія:

— Моко! Іди ж привітайся з тіткою. Ну?

Мокій мовгки привітався.

Мати

— Отакий, як бачиш, Мотенько!

ТЬОТЯ

— Я бачу, я розумію, але що у вас на вокзалі робиться?

Аж скрикнула тьотя, та таким голосом, що всі, навіть і Мокій затривожились. Мати з перепляку перепитала:

— А що?

ТЬОТЯ

— І ви отут сидите і не знаєте?

Мазайлa

— Та що таке?

ТЬОТЯ

— Не знаєте, що там робиться? Не знаєте, що там написано?

Майже всi разом:

— Ні...

ТЬОТЯ

— Не бачили, не читали? Харків — написано. Тільки що під'їхала до вокзалу, дивлюсь — отакими великими літерами: Харків. Дивлюсь — не Харьков, а Харків! Нащо, пытаюсь, навіщо ви нам іспортілі город?

Мазайлo

— А-а. Так про це ви спитайте ось у кого (*на Мокія*). Він знає.

ТЬОТЯ до Мокія:

— Та-ак?... Навіщо?

Мокій

— Ах, тьотю! За його тільки що взялись, щоб виправити, а ви вже питаетесь — навіщо?

Мазайло

— Чули? (*До Мокія іронічно*). То, може, ти й за наше прізвище візьмешся, щоб виправити?

Мокій

— Не може, а треба! Діда нашого було прізвище Мазайло-Квач — отож треба додати...

Мазайло за серце, як навіжений. Мати ойкнула.

Баронова-Козино пальцями до вух — здригнула.

Тьотя до Мокія:

— Моко! Моко! Моко!.. Ти справді за те, щоб був не Харьков, а Харків?

Мокій

— Так!

Тьотя

— І ти справді за... (бридливо) за Квача?

Баронова-Козино знов пальцями до вух, знов здригнула. Мокій, побагивши все це:

— Так! За Квача! За три Квача! За сто Квачів! За мільйон Квачів!

.... *Баронова-Козино мало не спритомніла. Мокій вибіг у свою комірку. Тоді всі, крім Улі, до тьоті:*

— Ну, що тепер з ним робити? Що?

— Ах, Боже мій, що?

Мати

— Може, проклясти?

Мазайло

— Убити, кажу?

Р и н а

— Оженити?

А тьотя ходила Наполеоном і думала. М а т и сіла і заплакала:

— І в кого він такий удався? У кого?.. Здається ж і батько, і я всякого малоросійського слова уникали...

Р и н а

— Ти ж казала, що він в дядька Тараса вдався.

М а т и

— Ой, хоч не згадуй. Не дай Бог оце трапився б ще він...

Задзвонив дзвоник. Вийшла Рина. Вернулась бліда, переляканав:

— Дядько Тарас приїхав...

М а т и й М а з а й л о з жахом:

— Що?

— Не пускай його! Скажи — нас нема!.. Нас арештовано!

9

Дядько Тарас на дверях:

— А де у вас тут витерти ноги?

Всіх як заціпило.

Т а р а с

— Чи, може, ї ви мене не розумієте, як ті у трамваї. Тільки ї слави, що на вокзалі Харків написано, а спитаєшся по-нашому, всяке на тебе очі дере... Всяке тобі штокас, какас — приступу немає. Здрастуйте чи що!

ТРЕТЬЯ ДІЯ

1

Третього дня Рина зустріла Улю на порозі:

— Ой, Улю! Ой, тільки, Улю!.. Наступає вирішальний момент. Вирішальний, ти розумієш? Зараз у нас буде дискусія — чи міняти прізвище, чи ні. Тьотя Мотя викликала Моку на дискусію.

Уля до люстра, як жадобна до води:

— Що ти кажеш!

Рина то до Мокієвих дверей, то до Улі бігаючи:

— На дискусію, ти розумієш? А Мокій — не дурень — напросив ще комсомольців, ти розумієш? Що з цього вийде —не знаю. Мабуть, жах, жах і тільки жах. Добре хоч з дядьком посварився за стрічку, за якийсь там стиль, чи що, ти розумієш? Од самого ранку гризується.

*Прислухались. Чути було Мокієвого голоса —
Вузьколобий націоналізм! Шовінізм все це! —
Вигукував дядьків: — Не шовінізм, бельбасе,
а наше рідне, українське!*

— Як у тебе з ним, Улько, питаю? Невже ще й досі не прикохала? Невже нічого не вийде? Невже тьотя Мотя правду каже, що тепер Мокія і взагалі мужчину лише політикою й можна обдурити?

Уля новим якимсь голосом:

— Нічого подібного! Ах, Рино!

Рина, загувши цього голоса:

— Що, Улюню? Що?

— Що? Ти знаєш, як по-українському кажуть: но-чью при звездах не спітся?

— Ну?

— Зорію. Правда, прекрасно звучить?

Рина

— Це ж ти до чого?.. Та невже ти... Невже ти, Улько, замість закохати Мокія та сама ним, ідійотко, закохалася?

Уля зашарілась:

— Ні, ні...

— Як ні, коли ти саме кажеш, що вночі не спиш, зорієш уже, чи як там по-українському!..

— Та ні!

Рина

— Признавайся, Улько, щоб я по-дурному надій не плекала... Ти мені скажи, прикохаєш ти його, одвадиши од українських усяких дурниць, пригорнеш його на свій, себто на наш бік?.. Улю! Ти вчора з ним гуляла, ну, невже нічого не вийшло... Улюню! Ще раз молю і благаю! Благаю, Улько, розумієш? Уговтай Моку,

— ні, — власкав його, улести, укохай! Ну, коли так не береться — припусти його до себе близче, зовсім близько, припусти до всього, розумієш!

— Серйозно?

— Та бодай і серйозно!.. Тільки щоб не стала жінкою, а так... на межі його паси, на межі... Затумань йому голову, захмели, щоб як п'яний ходив!.. Щоб ідійотом ходив!

— А знаєш, Рино, жінка по-вкраїнському дружиною зветься?

— Ну?

— І знаєш, дружина — це краще, як жінка, або супруга, бо жінка — то значить рождающая, супруга ж по-українському — пара волів, а дружина... Ось послухай: рекомендую — моя дружина, або: моя ти дружинонько.

Рина вже не знала, що їй казати на таке Улине безглуздя:

— Ну, бачу я...

А Уля вже в захопленні:

— Або по-українському — одружитися з нею... Це ж не те, що жениться на ней, розумієш, Ринусько! Одружитися з нею, чуєш? З нею... Тутчується зразу, що жінка рівноправна стойть поруч з чоловіком, це краще, як жениться на ней, — ти чуєш? На ней, на...

Рина

— Дуреля ти. Чи одружиться хто з тобою, чи жениться на тобі — однаково будеш: не на і не поруч, а під, під, ідійотко! Та це ти вже, я чую, од Моки набралася! Бачу, він тебе, а не ти на такі фантазії навів. Чую — він тобі такого наказав, начитав...

Уля хотіла віправитись:

— Ні, Ринко, я вже сама про це вичитала...

Рина до неї:

— Са-ма?!

Уля од неї в другу кімнату. Побігли.

2

Із Мокієвих дверей задом вийшов дядько Тарас:

— Нехай ми шовіністи, нехай... Проте ми росейщини в нашій мові ніколи не заводили, а ви що робите? Що ви робите, га? Є своє слово універсал, а ви маніфесста заводите, є слово УНР, а ви Усерер пишете? Га? Га?.. Рідне слово пристрой ви на апарат обернули, а забули, як в народній мові про це говориться? Забули, що без пристрою й блохи не вб'єш, забули, а ви думаете апаратом, га? По газетах читаю — слово просорушка за шеретовку править, і це така українізація, питаюсь, га? Самі ви ще не шеретовані і мова ваша радянська не шеретована...

Мокій з дверей:

— Нашеретували, наварили просяно-пшеничної досить, аж солодом взялися. Засолодились, дя-дю. Годі!

Не заважайте. Тепер треба її із заліза кувати. Із сталі стругати . . .

Дядько до дверей:

— З якої? Ви ж свою в югосталь oddали!..

Мокій

— Шовінізм!

Загинувши двері, прибив дядькові носа. Од такої несподіванки, од такої образи дядько аж ногами затупав:

— Га, питаюсь, га? (*Одійшов*).

3

Увійшли: тъотя Мотя в новому платті, Мазайлиха, Рина, Уля. Дядько Тарас, не помітивши їх:

— Українозаторі! А чого б головного командувателя війська України та Криму на головного отамана або й на гетьмана не перекласти? Хіба б не краще виходило: Здрастуйте, козаки! Здоров був, пане головний отамане або й гетьмане! (*Побагив тъотю Мотю, Мазайлиху, дівгат*). Це я у його питаюсь. (*Іронігно*). А чому б ще вам, кажу, нашого головного командувателя України та Криму на головного отамана або й на гетьмана не перевести? По-їхньому, бачте, краще виходило: здрастуйте, товариші козаки! Здоров, здоров, товаришу головний отамане!.. Чули таке?

Тъотя Мотя

— Та як вони сміють до наших козаків, як до своїх товаришів звертатись?

Дядько

— А я ж про що кажу?

4

Увійшов Мазайло. За ним Баронова-Козино.

Тъотя Мотя до Мазайла:

— Та ще й по-українському. Всі козаки говорили по-руському. Донські, Кубанські, Запорізькі. Тарас Бульба, наприклад . . .

Дядько Тарас витріщивсь:

— Хто?

Тъотя

— Тарас Бульба, Остап і Андрій — і я не знаю, як дозволив ваш Харківський Наркомос виступати їм і співати по-українському, та ще де?.. У городській опера. Ето... Ето ж просто безобразіє!

Дядько Тарас нарешті огувся, аж захлинувся:

— Тарас Бульба? Бульба Тарас? Остап? Андрій?
Га?

Тъотя

— Що?

Дядько Тарас

— Говорили по-московському?

Тъотя холодно:

— Що з вами!

Дядько Тарас

— По-московському, га?

Тъотя

— А ви думали, по-вашому — по-хохлацькому?

Дядько Тарас

— Тарас Бульба?.. Ніколи в світі! Тільки по-вкраїнському! Чуєте? Виключно по-вкраїнському...

Тъотя Мотя

— Єтого не може бить!

— Га?

— Єтого не може бить!

— Доводи?

— Доводи? Будь ласка, — доводи. Да єтого не може бить, потому што єтого не може бить нікада.

Задзвонив дзвоник. Рина затулила одною рукою рота тіти, другою — дядькові.

— Ой... Цс-с-с... Це комсомольці прийшли.

Тъ от я з-під Рининої руки до дядька:

— Отак ви скоро скажете, що й Гоголь говорив, що й Гоголь ваш?..

Дядько

— Він не говорив, але він... бояється говорити. Він — наш. (*Пішли*).

5

Увійшли комсомольці: один — з текою, другий, губатий і міцний, з футбольним м'ягем і третій — маленький, куценький з газетою. Роздивились.

Той, що з газетою

— Та-ак... Обставинки сuto міщанські.

Той, що з текою

— Чи варто й вв'язуватися?..

Той, що з м'ячем

— Парень просив — треба помогти... .

Той, що з текою, подивився у люстро. Зробив серйозну мину.

— До того ж і темка: зміна прізвища! Та хай собі міняють хоч на Аристотелів, нам що! Радвлада не забороняє. Навпаки — потурає та й причинами не цікавиться ніколи.

Той, що з м'ягем, постукотів пальцем у лоб того, що з текою.

— Аренський! Навіть Козьма Прутков сказав: — дивись у коріння речей... .

Той, що з газетою, теж постукотів.

— І собі в голову, коли що кажеш. Зміна прізвища у міщанина...

Той, що з м'ячем

— Це ознака здигу в його ідеології, — раз! І дізнаєшся про причини... .

Той, що з газетою

— Нам буде корисно — два!

6

Увійшов Мокій.

— Невже прийшли? Спасибі!.. А я бачте заховавсь отут з своєю укрмовою... Сиджу сливе один вдень і в ніч та перебираю, потужно вивчаю забуту й розбиту і все ж таки яку багату, прекрасну нашу мову. Кожне слово! Щоб не пропало, знаєте, щоб пригодилось воно на нове будування. Бо, знаєте, вивчивши мову так сяк, нічого з неї прекрасного й цінного не складеш... От... Сідайте! Зараз почнемо (*пішов*).

Аренський

— Занадто захоплюється мовою.
— Боліє. Питання — чого?

Той, що з м'ячем

— А того, що ти не болієш нею. І тільки псуєш. Партия пише, пише — візьміться, хлоп'ята, за українську культуру, не бузіть з мовою, а ти що? Ще й досі „Комсомольця України” не передплатив. Парню треба помогти! Парня треба витягти!

7

Увійли: Мокій, тітка, дядько, Мазайло, жінка, Баронова-Козино, Уля.

— Так от... Мої товариші комсомольці... Прийшли...

Той, що з м'ягем, підморгнув своїм і вдаривши м'ягем об підлогу (Баронова здригнулась), погав.

— На дискусію, чи що...

Виступила вперед тъ от я Мотя:

— Просимо, товариші, молодії люди комсомольськії, просимо сідати!.. Ах, я завжди казала, кажу і казати-

му, що якби мені років десять скинути, я б сама вписалась у комсомол. Ух і комсомолка б з мене вийшла! Ух! (Повела плегем. Підскогила).

Той, що з м'ягем, звернувся до товариша з текою:

— Чуєш, Аренський?

Тъ от я

— Чудове прізвище!

Баронова - Козино

— Ідеальне!

Мазайл о побожно зідхнув. Тоді тихо до Рини, до жінки:

— Чула? (Побожно). Аренський!

Той, що з м'ягем і куценькій, загувши це, порекомендувались, вмисне акцентуючи свої прізвища:

— Тертика.

Баронова-Козино здригнулась мов од електричного струменя.

Тъ от я

— Як?

Тертика, вдаривши м'ягем об підлогу, і куценькій виразно:

— Іван Тертика. (Баронова-Козино здригнулась).

— Микита Губа. (Баронова-Козино зблідла).

Дядько Тарас до Тертики:

— Вибачте! Ви часом не з тих Тертик, що Максим Тертика . . .

Т е р т и к а

— Батько мій Максим . . .

— Був на Запоріжжі курінним отаманом . . .

— І тепер на Запоріжжі, та тільки він — робітник-металіст і отаманом не був . . .

— Та ні... Курінним отаманом Переяславського куреня славного війська запорізького, низового на початку XVII століття.

— Не знаю.

Дядько Тарас

— Дуже жалько!

Тъотя зацокотила каблугкою об графін:

— Не так давно я прочитала, щоб ви знали, товариші, одну дуже цікаву книжку. Я прочитала всю книжку, і в тій книжці прочитала буквально все, що було написане і надруковане в тій книжці. Буквально все. А найбільш я прочитала, щоб ви знали таке глибокодумное місце: життя — то є все... І още воно мені зараз чомусь згадалося: життя — то є все... Так! (*Трошки задумалась, покивала головою, зідхнула*). Життя — то є все... Пропоную, товариші, обрати президію. (*Поспішаюгись*). Гадаю, годі буде одного предсідателя? Заперечень нема? Нема!.. Кого?

Рина, поспішаюгись:

— Тъотю Мотю! Тъотю Мотю!

Мазайл о, поспішаюгись:

— Просимо!

Баронова - Козино до тъоті, поспішаюгись:

— Вас просимо!

Тъотя

— І просила ж, ще вчора просила, щоб мене не вибрали... (*Поспішаюгись*). Життя — то є все. Заперечень нема? — Нема!.. Прошу до порядку! (*Зацокотила каблугкою*). Ну, громадяни, товариші, а краще й простіше — мої ви милії люди, руськії люди, ійбогу! Бо всі ми перш за все руськії люди... Давайте всі гуртом помиримо рідного сина з рідним батьком. По-милому, по-хорошому. Ійбогу!..

*Загувши такі слова, Тертика і Губа скинулись
огима, лукаво перемигнулись, Губа раптом
запропонував:*

— Тертику! (*Баронова-Козино здригнулась*).

Тъотя

— Що?

Губа

— Тертику на голову пропонуємо ми. (*Баронова-Козино здригнулась*).

Тъотя

— Дозвольте. Як це так... Аджеж на голову мене вже обрано... Принаймні, заперечень не було. Ну, милії ви мої люди, невже ви не довіряєте і кому?.. Мені, Мотроні Розторгуєвій, з Курська?

Губа

— Просимо проголосувати!

Тъотя

— У вас то, мої милі, пошана до руської людини, нарешті до Курська єсть?

Губа

— Єсть! Та не всякому, хто з Курська, і честь! (*Тертика прибив м'ягем*). Не всякий тьоті Моті...

Тъотя

— Будь ласка! Я зголосую... Хто за Тертику на голову, будь ласка... Один, два, три, чотири... (*встро-мила гострі свої огата в дядька Тараса*). Ну?

Дядько

— Не з тих Тертик... Утримуюсь.

Уля, що ввесь гас дивилась на Мокія, піднесла й собі за ним руку. Рина до неї:

— Улько! Ти що?

У л я

— Ой... (*Тихо*). Помилиця...

Т ъ о т я

— Чотири! Хто за тъотю Мотю на голову? Один, два, три, чотири...

Д я д ь к о

— Хоч і є така приповідка: „Як єсть, то й пані старій честь” — проте утримуюсь.

Р и н а до Улі:

— Улько! Та ти що? (*Уля піднесла руку*).

Т ъ о т я

— П’ять! Більшість!.. Будь ласка... Хотіла помилому, по-хорошему, а тепер... (*Грізно зацокотіла каблуково*). Будь ласка, дискусія починається!.. Дискусія починається і слово маєш ти, Моко!

М о к і й

— Я?

— Ти. Будь ласка!..

— Чому я перший, а не ви або папа?.. Не я ж вас викликав на дискусію, а ви мене.

— Слово маєш ти!

— Та чому я?

Т ъ о т я

— А тому, милий, що коли твій рідний папа заснував у власній квартирі своїм коштом, можна сказати і до газети написати, соцілістичеського лікнепа правильних проїзношенній, ще й до того видумав електричну мухобійку, то за таку прекрасну ініціативу, за такий маштаб, за те, що він прагне стати, ну просто порядочним чоловіком, ти хотів його...

М а з а й л о не видержав:

— Утопити в криниці!

Т ъ о т я

— У сепаратній криниці.

Мазайло

— З новим прізвищем!

ТЬОТЯ

— Із загсівським прізвищем (*Дядько про себе: Попавсь у матню!*)

Баронова - Козино

— І з руською хрестоматією Овчинікова.

Мокій спалахнув:

— Ага, так ви он що! Так ви он як! Гаразд!.. Забираю слово!

Мазайло

— Я забираю слово!

Обидва разом, немов шаблями:

— Я!

— Я!

— Ти?

— Ти?

ТЬОТЯ поцокотіла каблугкою:

— Я сказала — будь ласка, слово має Мокій.

Мокій

— Саме тепер, коли нам до живого треба, заснувавши у нас українського лікнепу, перевести скоріш загальмовану, запізнену Холодну Гору на перший ступінь української грамотності, тоді на другий ступінь грамотності, по тому негайно до інституту культури, щоб ми наздогнали, щоб перегнали стару європейську...

Губа підказав:

— Буржуазну...

Мокій

— Буржуазну культуру, щоб ми вийшли скоріш на високості... Щоб ми вийшли на високості... На високості...

Дядько Тарас підказав:

— Національн...

Губа поправив:

— Інтернаціональ...

Толя додала:

— ... но-руської...

Тертика міцно м'ягем, аж Баронова - Козиной
оїкнула:

— Інтернаціональної!

Мокій

— На високості інтернаціональної культури — перший повстась проти цього ти, папо, засновуючи у нас на Холодній Горі замість українського лікнепу якогось інститутика старих клясних дам, за програмою: на гаре гусі гагочуть, пад гарой сабакі гафкають, та вигадуючи електричну мухобійку, од якої не меншає у нас мух навіть і зимою...

Мазайло

— Дайте мені слова!.. Слова!.. Води!.. Води!..

Мазайлиха налила і дала йому води. Поки він пив,
тъотя увірвала Мокієву промову. Задихано:

— Годі!.. Годі!.. І скажи нарешті, Моко, Моко, Моко,
— невже ж ти не руська людина?

Мокій

— Я — українець.

Толя

— Та українці — то не руські люди? Не руські, пи-таю? Не такі вони, як всі росіяни?

Мокій

— Вони такі росіяни, як росіяни — українці...

Тъ от я

— Тоді я не розумію, що таке українці, хто вони такі: євреї, татари, вірмени?.. Будь ласка, скажіть мені, кого у вас називають українцями? Будь ласка...

Мазайло, випивши води:

— Українцями звуться ті, хто вчить нещасних службовців так званої української мови. Не малоруської і не тарасошевченківської, а української — і це наша малоросійська трагедія.

Тъ от я

— Хто вони такі? Якої нації люди, питую?

Мазайло

— Частина — наші малороси, себто руські...

Тъ от я

— Ну?

Мазайло

— А частина, з'явить собі, галичани, себто австріяки, що з ними ми воювалися 1914 року, подумайте тільки!

Тъ от я

— Я так і знала, я так і знала, що тут діло нечисте... Так он вони хто, ваші українці! Тепер я розумію, що таке українська мова. Розумію! Австріяцька видумка, так?

Дядько Тарас

— Зрозуміла, слава Тобі Господи, та жаль тільки, задом... Та тому вже триста тридцять два роки, як написано першого слов'яно-руського словника... (*Розгорнув свою записну книжку*). Ось я нарочно записав собі, бо я все таке собі записую... (*Надів окуляри*). Ось... Поросята на базарі по руб тридцять, а чоботи в церобкоопі — двадцять сім карб... Ні, ось воно: найперший слов'яно-український словник 1596 року Лавріна Зизанія Тустановського: глаголю — мовлю,

житниця — клуня, заутреник — снідання, зижду — будую, злак — паша, месть — помста . . . А у вас тоді писаний словник був?.. Був — пытаюсь?.. Дайте мені слова!

М а з а й л о

— Мені слово!

М о к і Ѽ

— Мені, — я ще не скінчив... Галичина — наша, українська земля, і галичани — наші брати українці, яких одірвали од нас, а нас од них...

Т ь о т я

— Слово даю Мині.

М о к і Ѽ до батька:

— А твоя теорія, що українська мова є австріяцька видумка, була теорією російських жандармів і царського міністра Валуєва... Ти — Валуєвський асистент, папо!

М а з а й л о, в зявши сь за серце і заплющивши огі,
н е м о в прислухаюгись:

— Ні кому не вірю і не повірю, ні кому в світі! Лише юному одному...

М а з а й л и х а

— Цс-с-с...

Т ь о т я з т р и в о г о ю :

— Кому?

М а з а й л о

— Серцеві свому! Бо воно ось передчува, що нічого з вашої українізації не вийде, це вам факт, а якщо і вийде, то пшик з бульбочкою — це вам другий факт, бо таккаже мое серце.

Г у б а

— Це значить — воно у вас хворе.

Т е р т и к а прибив м'ягем:

— Оце факт!

Губа

— А наші всі пролетарські органи і в першу чергу голова наша — партія навпаки... Передчувають і реально знають, що вийде.

Тертика м'ягем:

— Капітальний факт!

ТЬОТЯ

— Ви серйозно, чи по-українському?

Тертика бах ногою м'яга:

— По-більшовицько - українському! (М'яг ударився об тьотю. Ойкнули всі).

Тертика до тьоті:

— Простіть, мадамко... Я не хотів цього... Це сам м'яч якось вирвався і бузонув вас...

ТЬОТЯ стямившиесь, — до люстра, до Тертики:

— Подивіться — я вся стала біла!

Тертика

— Вибачте!.. Ви й до цього була біла.

ТЬОТЯ

— Проте я не злякалася, ні! І не злякаюсь! Хоч бомбу штурляйте — не злякаюсь! Будь ласка! Будь ласка!

Мазайлі

— А я не повірю вам, не повірю! І тобі, Мокію, раджу не вірити українізації. Серцем передчуваю, що українізація — це спосіб робити з мене провінціяла, другосортного службовця і не давати мені ходу на вищі посади.

Дядько Тарас

— Їхня українізація — це спосіб виявити всіх нас, українців, а тоді знищити разом, щоб і духу не було... Попереджаю!

Мокій

— Провокація. Хто стане нищити двадцять мільйонів одних лише селян українців, хто?

Тьотя

— А хіба селяни — українці?.. Селяни — мужики.

Дядько Тарас аж підскогив:

— Га? Наші селяни — не українці? Слово мені! Слово або хоч води, бо я не можу більш терпіти...
(Став пити воду і захлинувся)

Губа до Мазайла:

— Невже ви справді не вірите?
— Не вірю!
— Радянській владі не вірите? Партії?

Мазайло замість відповіді став пити воду.

Дядько Тарас, прокашлявшись після води:

— Наші селяни — не українці? Га?.. Та тому вже тисяча літ, як вони українці, а їх все не визнають за українців. Та після цього й ідіот не видерже, не тільки я. Вимагаю слова! Слова мені!

Тьотя Мотя владно зацокотила каблуккою:

— Слово маю я! (*Теж захвилювалася, випила води*). Милі! ви мої люди! Яка ж у вас провінція, ах, яка ще провінція! Ой, яка ще темрява! Про якусь українську мову споряться і справді якоюсь чудернацькою мовою балакають. Боже! У нас, у Курську, нічого подібного! Скажіть, будь ласка, у вас і партійці балакають цією мовою?

Мокій

— Так.

Дядько Тарас (*про себе*):

— Балакають так, що вже мене люди перестали розуміти. Мене, українця з діда-прадіда... (*Загаргав*) Гм!

Мокій

— Так! І партійці, і комсомольці.

Тъ от я

— Не розумію. Тоді у вас якась друга партія. У нас, у Курську, нічого подібного! Нічого подібного! Всі говорять руською мовою. Прекрасною московською мовою, жаль тільки, що нам її трошки попсували євреї, що їм тепер дозволено жити у Курську. Та не про це, мої милі, я взялася вам сказати. Дуже жалько, дуже жалько, що у вас не виставляють на театрі „Дні Турбіних“ (я бачила в Москві). Ах, мої ви милі, милі „Дні Турбіних“.³ Це ж така розкіш, така правда, що якби ви побачили, які взагалі осоружні, огидливі на сцені ваші українці, ви б зовсім одцуралися цієї назви... Грубі, дики мужлани! Телефон попсувався, дак вони... Хаха-ха... трубку чоботом почали лагодити, об стіл, об стіл її, — бах, бах. Ідіоти! І хоть би один путній, хоть трішки пристойний був. Жодного! Ви розумієте? — жодного! Всі, як один, дики й жорстокі... Альошу, милого благородного Альошу, вбили, та як убили!.. Якби ви, панове, знали, яка це драматична сцена, коли Альошина сестра довідується, що брата її вбито! Я плакала... (*Утерла слізози*). І тобі, Моко, після цього не сором називатися українцем, не сором поставати проти нового папиного прізвища! Та в „Днях Турбіних“ Альоша, ти знаєш, як про українізацію сказав: все це туман, чорний туман, каже, і все минеться. І я вірю, що все оце минеться. Зостанеться єдина, неподільна...

Мокій, Губа, Тертика, навіть дядько Тарас:

— Що-о?

Тъ от я хитро:

— СРСР...

Губа до Тертики:

— Баба з кованим носом!

Тъотя

— А якби ви знали, якою огидною, репаною мовою вони говорять на сцені. Невже і ваші українці такою говорять? Жах! До речі, невже правда, що акушерка по-українському — пупорізка? Пупорізка? Ха-ха-ха... Невже адвокат по-вашому — брехунець, а на лампу ви кажете лямпа, а на стул — стілєць? Хі-хі-хі — стілєць!

Тут як не вихопиться дядько Тарас:

— А по-вашому, по-он-ому, вішепоіменованому не по без-воз-мез дно у французів bla-go-prí-ob-re-тє-no-mу, а по істинно — по-расейському як буде акушерка? По-нашому повитуха, а по-вашому як?

Тъотя

— Акушерка.

Дядько Тарас

— Нічого подібного! Акушерка слово французьке, адвокат — латинське, лямпа — німецьке. По-нашому білет — квиток, а по-вашому як?

Тъотя

— Білет.

Дядько Тарас

— А дзуськи! Білет слово французьке. Думаєте — комод ваше слово, гардина, кооператив або вагон? Матерія — думаєте ваше слово, овальний, роза або машина? Навіть гармоніка і то не ваше слово.

Тъотя Мотя

— Шовінізм!

Дядько Тарас

— Нехай шовінізм, проте і це не ваше слово! Половина слів у вас — позичена...

Тъотя Мотя

— Коли на те пішло, то по-вашому, по-вище-згаданому, через позаяк додатково-перерепаному як буде комод?

Т а р а с

— Одіжник!

М о к і й

— Нічого подібного! Комод — і по-нашому комод.
Т ъ о т я

— А кооператив? Вагон?

Т а р а с

— Кооператив? Кооператив... Кооператив...
Гм... Підождіть, я придумаю...

М о к і й

— Так і буде кооператив.

Т ъ о т я

— Ага! Так і ви крали?

Т а р а с

— Хоть і крали, та не ховались. Украли у німців лямпу, — кажемо: лямпа, а ви її перекрутили вже на якусь лам-пу. (*Грубо*). Лампа!

Т ъ о т я

— Ми хоті крали, та переробляли. Украли у німців штуль — зробили з його стул. А вам ліньки було й переробити. Украли у німців лямпу, так всім видко, що крадена. (*Грубо*). Лямпа.

Д я д ь к о Т а р а с

— Ви і в нас крали.

Т ъ о т я

— Ви у нас.

— Ви!

— Ви!

Г у б а

— Ви, може, й крали, та ми тепер не крадемо одне в одного. Свої слова робимо: там жовтень — у нас жов-

тень, там совети — у нас ради. (*До Тертики*). Правда, Ваню?

Тертика м'ягем.

— Факт. (*Дядько Тарас до тьоті: Не давайте слова!*).

Г у б а

— Там Волховстрой, у нас Дніпрельстан, правда, Ваню?

Тертика м'ягем.

— Капітальний факт. (*Дядько до тітки: Не давайте! Голосуйте!*)

Г у б а

— І дуже раді будемо, коли німці за стільця та за лямпу візьмуть наші слова — жовтень, наприклад, і жовтень разом.

Тъ от я каблугкою:

— Годі! Годі! Я вам слово не давала. Є пропозиція скінчити дискусію. Заперечень нема — нема.

М о к і ї

— Що?

Г у б а аж підскогив:

— Що-о?

Тертика з м'ягем націливсь.

— Що-о-о?

Тъ от я

— Голосую! Хто за таку пропозицію, щоб скінчити дискусію?

Підняли руки Мазайло, Мазайлиха, Рина, Баронова-Козино. Уля завагалася.

— Один, два, три чотири... чотири...

Дядько Тарас

— Голосую за пропозицію з додатком, щоб трохи згодом мені одному дали слово.

Тъотя

— П'ять! Хто проти?.. (*Погислила*). Чотири. Дискусію закінчено. Маю пропозицію: — змінити прізвище Мазайлло на друге, більш людське, а яке — то придумати його тут же на зборах негайно, і за конкурсом. Умови конкурсу: хто придумає найкраще прізвище — тому премія: три поцілунки. Жінку цілує уподобний їй мужчина, мужчину цілує, яка йому вподобається жінщина.

Рина, Мазайлиха, Баронова-Козино, за ними Уля покрили цю пропозицію оплесками:

— Ще які будуть пропозиції?

Мокій

— Маю пропозицію: прізвище Мазайлло не міняти. Навпаки — додати до нього десь загублену другу половину — Квач... (*Баронова-Козино здригнулась*).

Дядько Тарас

— А дайте мені слова!

Тъотя

— Жодного слова! Дискусію закінчено.

Дядько Тарас

— Та я ж голосував з додатком.

Тъотя

— Жодного додатку! Пропозицію...

Тимгасом поміж Тертикою й Губою відбулось на швидку мімігне, на одних мигах „засідання” комсомольської фракції. Тому на запитання тъотине

Губа подав таку пропозицію:

— Ми, члени КСМУ, обговоривши питання про прізвище взагалі, принципово подаємо таку пропозицію: ми переконані, що за повного соціалізму поміж вільних безклясових людей поведуться зовсім другі, нові прізвища. Можливо, що й не буде окремих прізвищ.

Дядько Тарас

— А як?..

Губа

— А просто так, що кожний член великої, всесвітньої трудової комуни замісць прізвища матиме свого нумера, і все. Наприклад: товариш № 35-51. Це визначатиме, що у всесвітньому статистичному реєстрі його вписано буде 35-51-шим, що нумер його трудової книжки, особистого телефона, аero-мотора, кімнати і навіть зубщітки буде 35-51. Отже, ми, Іван Тертика і Микита Губа, принципово за всесвітню нумерну систему. Але, вважаючи на далеку майбутність цієї системи, ми мусимо до того часу пристати на пропозицію товариша Мокія — не міняти прізвища Мазайло, тим паче, що воно просте, демократично - плебейське і не суперечить принципам Ленінської національної політики. Навпаки, прізвище Мазайло-Квач, по складах видно, — трудового походження. Мокієві предки або мазали колеса в колективних походах, або, принаймні, робили мазниці й квачі, себто ті речі, що й тепер в народньому господарстві більш корисні, ніж, скажімо, губна помада.

Тъотя Мотя

— Голосую! Хто за мою пропозицію, себто, щоб змінити прізвище, прошу підняти руки. Один (*на себе*) два, три, чотири ...

Рина до Улі, що не підняла руки:

— Улько-о!

Уля

- У мене рука болить ... Веред ...
- Який веред? Де?
- Отут, на правій руці ... Отут під пахвою.
- Ліву піdnими!
- Лівою не можу.

Тъотя і Рина засигали на неї:

— Що! Без руки можна сказати. Скажи так: я за! Скажіть, Улю, я — за. Милая, скажіть ...

У л я

— Я за... була, що треба сказати... Крім того, не можу, і, крім того, мені треба негайно вийти... (*I рвугко, не спиняюгись, вибігла*).

Т ь о т я

— Будь ласка! Без неї обійдемось. Хто за вашу резолюцію голосує, — підніміть руки! Один, два, три, чотири...

Дядько Тарас

— А дайте мені тепер слово, бо я, мабуть, буду п'ять...

*Т ь о т я М о т я побагила, що лихо — вийде
готири на п'ять:*

— Будь ласка. Маєте слово.

*Дядько Тарас, не поспішаюгись вийняв за-
писну книжку і, заглядаючи в неї, погав:*

Року 1654 прибули на Україну посли од трьох держав, що хотіли взяти до себе Україну, — од Москви, од Турків, од Польщі. Богдан скликав раду (*зазирнув у книжку*) в Чигирині, щоб вона вибрала, під чию руку піде Україна. Посли прибули на Україну з багатими гостинцями, гостинці польські були загорнуті в килим, турецькі — в дорогий шовк, а гостинці московські...

Раптом тьотя:

— Вибачайте!

Одкликала дядька Тараса, по секрету йому.

— Ти мені тут не крути. Краще прочитай ось оце... (*Розгорнула свою записну книжку*). Року 1918 носив у Києві жовто-блакитного... Зрозумів? (*Одійшла*). Дядько Тарас голосує за мою...

*Дядько Тарас раптом одклікав тьотю Мотю, по
секрету їй:*

— А ти роззуй очі та прочитай ось це. (*Показав у свою книжку*). Року 1919 носила біло-синьо-червоно-го...

Тъотя

— А я скажу — під біло-синім носила червоного.
Червоний зостався... (*Одійшла*).

Дядько Тарас до Губи. Огманіло:

— Скажіть, ви не з тих Губ, що Пархім Губа — бив ляхів року 1648-го?..

Губа

— Мій батько Пархім бив шляхту року 1920-го.

Дядько Тарас

— Ху-х... (*До всіх*). Так ото я й кажу. „Було колись на Вкраїні. (*Зідхнув*).

Тъотя

— Дядько Тарас пристає на мою пропо... .

Дядько Тарас

— Тільки з умовою: — подумай Мино! Подумай, що скажуть на тім світі діди й прадіди наші, почувши, що ти міняєш прізвище... .

Задумався, тяжко замислився. Мазайл схилився на люстро. Мислі, як хмари, як туман окрили посивілу голову. Окрили, заскакали. Заскакав якийсь дід-запорожець. Забриніла мелодія: — Ой, сів пугаг на могилі та й крикнув він: пу-гу:

Дід - Запорожець

— Пу-гу! Чи не видно бува наших з Великого Лугу?

У Мазайла волосся догори полізло:

Мазайл

- Хто ви?

Дід заскакав, шаблею іржавою забряжгав:

— Я — твій пращур і той дід, що надіявся на обід, та без вечері ліг спати... (*Десь взялася у діда мазниця. Махнув квагем*). Запорожець славний був і колеса

мазав. Отож і Мазайло-Квач прозивався. Як ішли козаки на чотири поля — мазав, як ішли козаки на чотири шляхи — мазав. Мазав, щоб не пропадала тая козацька слава, що по всьому світу дібом стала, а ти мое славне прізвище міняєш?!

Музика перейшла на скрип. Заскакав другий дід, чумак, теж з мазницею, з квагем:

— Як пу-гу, то й пу-гу. Чи не видно й чумаків край зеленого лугу? (*До Мазайла*). Я — твій прадід Василь, що надіявся на сіль, та й без соли ліг спати. Ще з діда Мазайло-Квач прозивався і чумацькі колеса мазав. Як рипіли вони на південь — мазав, як рипіли на північ — мазав, ти мое славне прізвище міняєш?!

Заскакав ще третій дід, селянин, без мазници й квага:

— Я твій дід селянин Авив, що був собі та жив, мазав чужії вози, бо свого вже не стало, а ти мое славне прізвище міняєш?!

Десь в далині появилась невідома постать з телефоном, на аero-моторі, під №31-51. Заскакала, заговорила в гугномовець:

— Ало! Ало! Мої предки з Великого Лугу! Одміняйте свої прізвища на принципові числа у всесвітній номерній системі. Ало! Але! Алю! Улю!

Дядько Тарас казав Мазайлові:

— Уля втекла і я, мабуть, буду п'ять. Чусь, Мино, коли вже міняєш, то хоч корінь Маз залиш! Га?

Мазайлові здалося, що замість дядька Тараса він багить ще гетвертого діда з квагем. Отож коли Тарас торкнувся рукою Мазайла, тому показалося, що цей дід задавить його. Скогив і не своїм голосом:

— Ой-о! Залишаю! Залишаю корінь, тільки не чипайте мене, діду, не чипайте, Боже мій, Боже мій ...

Тъ от я

— Прекрасно! Ми на цей корінь придумаємо безподобне прізвище. Хто голосує за цю резолюцію? Один,

два, три, чотири, п'ять, шість . . . Хто проти? Один, два, три . . . (*Рина, Баронова-Козино заплескали*). Оповіщаю конкурс.

Загомоніли, заходили: Мазайлиха, Рина, Баронова-Козино, Мазайлло, дядько Тарас. Тъотя вписувала нові прізвища, що їх вигукували:

М а з а й л и х а

— **Мазов!**

Д я д ь к о Т а р а с

— Ну, ѿ прізвище — Мазов-Лазов-Лоза-Залоза. А по-моєму кращого не буде, як Зайломаз. Зайломаз!

Р и н а

— Зайломаз? Ха-ха-ха . . . Та що різить Зайломаза з Мазайлом? Що? Однаково! Краще — Мазеленський.

Д я д ь к о Т а р а с

— Де ж там однаково: то ж Мазайлло, а то — Зайломаз.

М а з а й л и х а

— Де-Мазе.

Тъотя

— Де-Мазе — це на французький штиб, а ми люди, слава Богу, руські.

Б а р о н о в а - К о з и н о

— Рамзес! Клясичне прізвище!

Тъотя

— Рамзес? Може, Рамзесов?.. Давайте краще Рамзесов! Милі мої люди! Рамзесов, га?

Д я д ь к о Т а р а с

— А де корінь маз? Геть Рамзесова! Кореня нема!

М а з а й л и х а і Б а р о н о в а - К о з и н о

— Фон-Мазел! Рамазай-Арзамасов!

Дядько Тарас

— Краще — Мазайлівський. (*Нишком*: похоже на гетьман Виговський).

Тъотя на Тараса:

— Польське прізвище і хто ж пропонує?

Дядько Тарас

— Ну, тоді Мазайлівич. (*Нишком*: гетьман Самойлович).

Тъотя

— Щоб було похоже на Моїсей Мазайлівич, що вже торгує у нас в Курську й нашу московську вимову пусє — нізащо!

Дядько Тарас

— Мазайлінко! Мазайлінко. (*Нишком*: гетьман Дорошеко).

Тъотя

— Годі вже! Годі!.. Дайте другим сказати.

Рина

— Мазанський... Боже мій! Мазенін. Похоже на Єсенін. Мазенін! Мазенін!..

Тъотя

— Прекрасно! Геніяльно! Мазенін... Вам до вподоби, Мино, Мазенін?

Мазайло зворушене, аж задихнувся:

— Дєті мої!

Баронова - Козино поправила:

— Дєці мої...

Мазайло

— Дєці мої! Я б всі ваші прізвища, всі забрав би на себе і носив. Проте, можна тільки одне носити, і мені здається, — Мазенін найкраще.

Тъотя і вся її партія крикнули — ура.

ЧЕТВЕРТА ДІЯ

1

Четвертого дня прибігла Уля. Зворушеня. Весела:

— Я його прикохала, і знаєш чим, Рино? Знаєш?

Рина

— Ну, Улюнню, золотко? Ну?

Уля

— Учора ввечорі пішли ми в сквер... Ні, постривай, не так... Пам'ятаєш, я тобі розповіла... (*Спинилась*). Мока вдома?

Рина кивнула головою:

— До бібліотеки збиралася йти...

Уля радісно:

— Невже! (*Пальгиком*). От!.. (*Хвилююгись, але тихше*). Пам'ятаєш, я тобі розповіла, як я вперше вела його через сквер і він сказав уривок із вірша. Я покрию свого милого слідочок, щоб вітер не звіяв...

Рина

— Пам'ятаю. Ну?

Уля

— Ото і запали мені в душу ті слова. Ото і спитала якось, — чи не зна він всього вірша. Ні, каже, Улю, ці слова у Грінченка, а де цілий вірш, то вже місяць шукаю і ніяк не можу знайти. Я й подумала: а що я знайду? І от уяви собі. Купила Грінченкового словника, одшукала слова аж у другому томі, Рино, аж на сторінці шістсот сорок сьомій. Дивлюсь — під ними

примітка: Чуб., римське п'ять, 46. Кого тільки не питала, де тільки не була, не знають, що воно таке. Нарешті в одного іновця⁴ — квартирі нема, так він по бібліотеках гріється — дізналася. Чубинського том п'ятий, сторінка сорок шоста. У публічній насику знайшли. Додому не дають, так я в бібліотеці вичитала, Рино . . . I от учора ввечорі, у сквері я стала перед Мокою та:

Чогось мені чудно,
чогось мені дивно,
десь моого милого
третій день не видно.

— Ти розумієш?

Не видно, не видно
та й не видати, —
тільки зосталися
на жовтім пісочку
два слідочки знати.
Що один слідочек
коня вороного,
а другий слідочек
мilenького моого.

— Розумієш?

Піду я в лісочок,
вирву я листочек,
я покрию свого милого слідочек,
щоб вітер не звіяв,
пташки не склювали,
щоб моого милого
інші не сприяли.

— Публічна бібліотека, кажу, Моко, номер книзі 18749, том п'ятий. Боже, Рино, якби ти бачила . . . Затремтів увесь, запалав . . . (*Рина радісно: затремтів!*) Стиснув мені руки, в очі дивився: Улю, каже, Улю . . . (*Рина: Улю, каже, Улю!*). Давайте разом . . . (*Рина аж пригорнула Улю: Давайте разом!*) читати.

Рина одскогила злісно:

— Ха-ха-ха.

У л я

— Давайте разом жити . . .

Р и н а перестала:

— Ну?..

У л я

— Бо мені, каже, без вас, Улю, одному трудно . . . Не можна . . . Не проживу . . .

Р и н а

— Так і сказав?

У л я

— Точнісінько так! А в самого аж слози забриніли.

У Р и н и виблиснувся новий план.

— Так! Прекрасно . . . (До Улі). Сьогодні, Улько, ти їдеш до своєї тітки . . . Розумієш?

У л я здивовано:

— До якої тітки? Чого?.. У мене жодної тітки нема.

Р и н а

— Сьогодні, зараз ти кажеш Мокієві, що їдеш жити до тітки в Одесу, розумієш? І тільки тоді, коли він погодиться змінити своє прізвище на Мазєніна, ти не їдеш, зостаєшся і ходиш до нас, розумієш тепер? .

У л я

— Рино!

Р и н а

— Не сьогодні, завтра буде опубліковано в газеті, наше нове прізвище, але Мокій подав заяву, щоб йому залишили старе . . . Ти розумієш — Мокій випаде з нашої родини. Ти мусиш його привернути до нас, інакше, Улько, ти більш не побачиш ні Мокія, ні нашої кватирі!

У л я

— Я не зможу, Ринусю! Він же українець . . .

Р и н а

— Улько! Ти мусиш!..

У л я

— Не можу! Я . . . я сама вже українка . . .

У Р и н и трохи не вискогили огі:

2

Як не вскогать тьотя Мотя й Мазайлиха. Огі рогом:

— Що? Що-о?.. Милая моя! Господь з вами!.. Що ви! Що ви!

Р и на

— Яка ти українка. Улько! Ти же ѿ мови не знаєш. Сама ж казала, що тільки покійна твоя баба по-малоросійському говорила.

У л я

— Мама ще ѿ тепер по-українському як-коли закидають. Крім того, у мене очі українські, ноги українські, все, все.

Т ъ от я М от я ѿ М азайлиха

— Ноги?

— Но-ги?

Р и на

— До чого ж тут ноги, ідійотко?

У л я

— А до того, що в антропології про це пишеться, що українці здебільшого довгоногі, і що нема гірш, як коротконогі жінки — в антропології сказано, от . . . (*Взявшись рукою за талію, гордо витягла ногу. Рина і тьотя бликинули на свої*).

Р и на

— Це він тобі памороки ногами та антропологіями забив . . . Та він же божевільний, ти розумієш!.. Він просто захворів на всякі оці українські фантазії, а ти ѿ вуха розвісила, ідійотко!

Тъотя

— Бачте, — він не покохав вас, Улю, як женщину, ну, як людину нарешті, він у вас шукає тільки щось українське, він тільки українського хоче . . .

Мазайлиха

— Ви йому потрібна не на коханнячко, не на милуваннячко, а тільки на те, щоб робити на вас україніза-а-цію . . .

Тъотя

— Боже!.. По-моєму прілічнє бить із насолованої, нежелі українізованої. (*Одійшла*).

Рина

— Улько! Зараз ти викликаєш Мокія і кажеш йому отут: або ти Мазенін, або я у тітки в Одесі . . . Отут катимеш, в оцій кімнаті, чуєш? Як стоятиму за дверима! Тільки так! Або-або . . . Все!..

Тъотя

— Або-або!

Мазайлиха

— Або-або!

Пішли. Тъотя, побагивши, що Уля увійшла до Мокія в кімнату, вернулась. Підбігла до люстра, виглянулася, тоді піднялася і погала крадькома виміряти свої ноги (гверткою на пальцях), Рина вигулькнула з дверей:

— Тъотю!

Тъотя зашарилася:

— Я зараз . . . Це у мене підв'язка спала . . .

Пішла до Рини. Пригинила двері.

3

Увійшли Мокій і Уля. Мокій узяв Улю за руку:

— Дуже радий, Улю, що навідали мене у моїй Холодногорській пущі. От . . . Дуже!.. А я, знаєте, учора,

з нашого побачення прийшовши, довго ще не спав...
І знаєте... Якось попалась під руку збірка поезій. Набрів, між іншим, на прекрасний примітив. Ось:

Ти, місяцю, який же ти ясний,
Як засвітиш — на весь світ прекрасний.
Ой, спусти вниз роги
засвіти по діброві, —
Покажи всі в степу до милої дороги.

— Правда, чудесно звучить, Улю?

Уля

— Я іду жити до тітки... в Одесу, Моко.

Мокій приголомшений:

— Як це... до тітки в Одесу?!

Уля

— Так... в Одесу, до тітки... жити...

Мокій глухо:

— Серйозно?

Уля

— Серйозно... Заставляють...

Мокій

— Хто?

Уля

— Різні тьо... обставини, непреодоліміс препятствія...

Мокій

— По-українському — непоборні перешкоди, кажуть.

Уля з натиском:

— Так... З одного боку, непоборні, з другого — непреодоліміс перешкоди.

Мокій

— Як же це так!.. Раптом до тітки, жити, та ще й в Одесу... (*По павзі*). Сиди один в холодній хаті, нема з ким тихо розмовляти, а нікогісінько нема.

З-за дверей погулось понукальне шипіння: ну-с-с... нуш-ш... Уля щиро, з болем:

— Моко!.. А ви б могли зробити... щось, щоб я зосталася?

Мокій

— Щось? Що саме, Улю?.. Що?..

Уля

— Що?.. Прощайте!..

З-за дверей проповзло шипіння. Мокій глухо:

— Улю!.. Можна вас... хоч тепер... поцілувати?

Уля

— Аж тепер!.. Ах ви ж... (*Крізь сльози*). Як по-українському — разіня, нєдогадлівий...

Мокій

— Ну, недомека...

Уля

— Поцілуйте ж, недомеко милив...

Мокій незграбно, але палко й міцно поцілував Улю.

Тоді зворушене:

— Скажіть, Улю... Що мені треба зробити, щоб ви зосталися? Що?.. Я все зроблю! Все!..

Уля

— Що?.. (*Нависла мертва тиша. Улі прорізала біля губ перша зморшка гострої пегалі*). Ні! Прощайте!..

Похилившись, рвугко пішла. Услід їй гадюгками поповзло шипіння, свистіння. Мокій, щоб не запла-кати, побіг до себе в кімнату.

Ускогили прожогом тъотя, Рина і Мазайлиха.

Тъотя до Рини:

— Біжи, Ринко! .. Скажи ѹому хоч ти, що треба ѹому зробити ...

Рина була кинулась, але вернулась:

— Скажіть краще ви, тъотю ...

I тъотя була кинулась, але теж стала, махнула рукою:

— Маланхольная ідійотка! .. А який момент був, Рино! Який момент! .. Такого моменту вже не буде. (*Мазайлиха заплакала*).

Ускогив напівводягнений Мазайло з газетою в руках:

— Серце! .. Води! .. Є публікація! .. Ось! ..

Всі разом

— Де?

— Невже, папо?..

— Господи!

Мазайло

— Ось! .. (*Істеригно*). Обережно, не порвіть! Ось ... Ось ... Харківський Окрзагс на підставі арт. 142 — 144 Кодексу ... Не можу, ви розумієте ... В очах рай-дуги, метелики, луки... Пахнет сеном над луками! ..

Тъотя взяла у Мазайла газету:

— Дайте, я прочитаю ...

Мазайло

— Обережніше, не помніть! Не помніть!

Тъотя урогисто:

— Харківський Окрзагс на підставі арт. 142 — 144 Кодексу Законів про родинну опіку та шлюб оголошує:

громадянин Міна Мазайло міняє своє прізвище Мазайло на Мазенін. (*До Рини*). А що, не казала я, що прізвище сьогодні буде опубліковане! Не казала!... Песеній душу весселя...

Рина

— Тьотю, яка ж радість!.. Баби с к-рап-лямі рядами...

Мазайліха

— Ходят, сено шевеля... (засміялась, заплакала).

6

Увійшов дядько Тарас:

— Цікаве що в газеті, чи як? (*На його ніхто не звернув уваги*).

Мазайліло до тьоті:

— І з'явіть ви собі, як я зразу одшукав... Не читаючи газети, одшукав. Якось зразу вийшло, і знасте через що? Серце!.. Кажуть, пишуть — серце орган, що гонить кров, орган кровогону. Нічого подібного! Серце — це орган, що перш за все передчуває і вгадує. Ще за газету не взявся, а воно вже тьох — є публікація! Ще не взявся читати (*узявся руками за серце, немов стиснув йому руку*), як ти, мое ненаглядне, любе серце, вже тьохнуло: дивися на останній сторінці внизу!... (*Стиснув ще міцніше*). Спасиби! Спасиби за віщування! Спасиби!.. Там сухое убирают мужички с-во кру-ком...

Дядько Тарас

— Гм... Невже таки опубліковано! Га?

Знов ніхто на дядька уваги.

Мазайліха

— Така радість, що я вже не знаю, що нам далі ї робити!.. На воз віламі кідають...

Рина

— Що?.. На підставі публікації голосно сказати:
однині я Рина Мазеніна!

Мазайлиха

— Лина Мазеніна!

Мазайлло

— Міна Мазенін!.. Боже!.. Воз растьот, растьот,
как дом...

Дядько Тарас

— Га, питуюся?

Тъотя Мотя

— А тепер служайте, милії мої люди. Є пропозиція
— газету завести у рямці...

Рина

— Під скло, тъотю! У нас залишились рами і скло
від царського портрета, на горищі... Ура-а!

Тъотя Мотя узяла газету:

— В рямці! Всім нам прибратися і, врочисто поздоровивши хрищеника, пообідати... (*Пішла і, проходяги повз дядька Тараса, весело, жартливо показала на його*). Ну!.. Важіданыї конь убогій, точно вкопаний стойть...
Ха-ха-ха. (*Вийшла*).

Мазайлло

— Уші врозь, ду-кою но-кі... Лино! А вийми мені
ї подай сюди до люстра дореволюційний мій парадний
сюртук.

Став перед люстром. Рина і Мазайлиха побігли.

Дядько Тарас

— Га? Думалось — Мазайлловський, мірялось — Мазайллович, мріялось Мазайлленко з корня маз вийде, а вийшов Мазенін. П'ять на п'ять було! Ой, дурень я, дурень!... (*пішов, ухопившись за голову*).

Убігла Мазайлиха з сюртуком.

— На!.. Мотенька сказала, щоб ти мерщій одягався, бо й нам треба до люстра... Крім того, може знайомі, сусіди, дізвавшись про публікацію, прийдуть... Мерщій же, Минусю, мерщій! Щоб не вийшло: і как будто, стоя спіт...

Поцілувавши головіка, побігла.

М а з а й л о с а м

— Однині я — Мина Мазенін. (*Став перед люстром*). Здрастуйте, Мазенін, Мина Марковичу! (*Привітався на другий голос*). А-а, добродій Мазенін? Моє вам!.. (*Ще привітався на третій голос*). Товаришу Мазенін! Здрастуйте!.. (*Ще привітався*). Здоров був Мазенін! Зайдімо?.. Гм (*помріяв трошки*). Ви не знайомі? (*Подавши комусь руку*). Дуже приємно — Мазенін (*уклонився*). Будь ласка, ви часом не Мазенін? (*кивнув головою*). Так, я Мазенін!.. (*офіційним голосом*). Ваше посвідчення, громадянине! (*Тоді немов подав комусь посвідчення*). Будь ласка! Мазенін! (*Тоді з офіційного на м'який*). Вибачте, ось у ці двері, товаришу Мазенін... (*Ситим голосом*). Були там Вішньов, Спаський, Де-Розе, Мазенін...

Убігла М а з а й л и х а

— Рина вже дістала з горища ряму... Ти скоро?.. Та навіщо ти скидаєш штани?..

*Замріяний Мазайло машинально застібнув штани
і знов до когось:*

— Вдома?.. Скажіть, що прийшов Мазенін з дружиною. Здрастуйте!.. (*Підвів до когось жінку*). А це моя дружина.

Мазайліха

— Ах, Мазеніна... А тепер, Минасю, я... Це мій чоло...

Мазайліло перехопив:

— Ні, не так... (*Немов подзвонив і тоді немов до покоївки*). Тут живуть Мазеніни?.. Будь ласка...

Мазайліха

— А ще краще так... (*Немов вітаюгись і цілуюгись з кимсь*). Прошу ласкаво, заходьте... Це мій чоло...

Мазайліло вклонився:

— Мазенін! Ні, краще так: вип'ємо за здоров'я нашого вельмишановного Мини Марковича Мазеніна!...

Мазайліха

— За мадам Мазеніну! За Килину Трохимівну Мазеніну!... (*випила*).

9

Тимчасом через кімнату перейшов, нікого не багати, нікого не помігаючи, дядько Тарас:

— Дурень же я дурень!

Мазайліло теж нікого не помігаючи, немов випивши:

— Вип'ємо, Мазенін, га?

Мазайліха, кокетуючи пальгиком:

— Мадам Мазеніна!... Випийте...

10

Вскогила Рина:

— Тьотя вже заводить газету під скло. Ви ско... Та на віщо ти, папо, скидаєш спідню сорочку? Мамо! А ти здуріла? Теж розстібнулася...

Мазайл о замріяно:

— Слово має Міна Маркович Мазенін.

Мазайл иха замріяно:

— Вам скільки аршин, мадам Мазеніна?

Мазайл о

— Браво! Хай живе Мазенін! . .

Мазайл иха

— Ці квіти й конфекти однесіть, будь ласка . . .

Рина замріяно:

— Рині Мазеніній . . .

Мазайл о

— Чули? Помер Мазенін, Міна Маркович . . .

Мазайл иха

— Засмучені тяжко, про це жалібно оповіщають всіх родичів і друзів дружина . . .

Рина

— І дочка — Мазеніни . . .

Замислились.

11

Через кімнату перейшов, нікого не багати й нігого не помігаючи, дядько Тарас

— Ой-ой-йо же дурень!

Мазайл о

— На цвінтарі пам'ятник золотими буквами: — Тут спочиває прах Мини Марковича.

Мазайл иха

— Мазеніна.

Мазайл о

— Або просто: Тут — Мазенін . . .

Рина

— І наша вулиця — вулиця Мазеніних.
Обнялися втрьох і од щастя заплакали.

12

Увійшла тъотя Мотя:

— Я вже все зробила: газета в рямцях, під склом!...
Ви ско... Та що з вами, милії ви мої, люди!... Що трапилося?... Ви плачете?...

Мазайлло

— Це ми з радости... Ну, якось не віриться, чи давно було: Мазайлло-Квач, Мазайлло, Мазайлиха, Мазайллята, Мазайлівна... І от ми — Мазеніни, і от я нарешті — Мазенін!

Тъотя її собі слізку вронила:

— Треба буде її собі трошки одмінити прізвище. Розторгуєва — це прекрасне прізвище, та жаль не модне тепер... От, наприклад, Металова - Темброва — зовсім друга річ...

Увійшов дядько Тарас:

— Та який же дурень!... (*Побагив, як обнялися тъотя, Мазайлло, Мазайлиха, Рина*). Так... Як був собі до революції у нас підрядчик один земський та будував він земству школи, лікарні, дороги, — ну, а собі за це — будинки. Хоч і крав, так міцно ж будував, не то що тепер для житлокоопів будують. Та не про це я хотів сказати. Як прийшла революція, то націоналізували його будинки. То він, через п'ять років із тюрми вийшовши, пішов просто до виконкому. Прийшов, двері прочинив та й пита: я ще вам не потрібний? Ні, кажуть... Ну, то я послі прийду... Так оце і я тепер спитаю (*сумно-лукаво*) я вам ще не потрібний?

Тъотя

— Ні!... (до *Мазайлів*). Ходімо, я ж покажу газету, мої милі. Ви не впізнаєте її!...

Дядько Тарас услід:

— Ну, то я послі прийду.

Тъ отъя

— Ба ні!.. Ви нам потрібний! Будь ласка, одчините двері, як хто прийде до нас поздоровити Мину Марковича... Будь ласка!.. (*пішли*).

Дядько Тарас од образи не зна, що робити. Поступав до Мокія:

— Тобі я ще не потрібний?

13

Виглянув Мокій:

— Як комсомольцю кадила, так ви мені потрібні.

Тоді дядько Тарас у люстро:

— А собі ти ще потрібний? (*Подивився і погав сам себе в люстро лаяти*). П'ять на п'ять, га! Ни, таки ти дурень, Тараке! Бельбас! Бевзь! Недотепа! Кеп! Йолоп! Глупак! Телепень! Дурко! Дуропляс! Дурноверх! Дурепенко! Дурба! Дурило! Дурбас! Дурундас

Задзвонив у сінях дзвоник. Дядько пождав, ти не вийде хто одгинити двері. Тоді:

— Гаразд! Я одчиню, будь ласка, але ж я і зачиню за вами і в першу чергу за тобою, радянський українце. Ох і зачиню ж!..

Пішов, одгинив і ще в сінях:

— Ага-а!

14

Увійшла Баронова - Козино з букетом квіток. Побагивши, що в кімнаті нікого нема, занервувалася.

Дядько Тарас

— Так. Виходить, це я вам одчинив двері?

Баронова - Козино

— Так...

Дядько Тарас з прихованою погрозою в голосі:

— Гм... Підождіть.

Баронова - Козино

— Вибачте, тобто — мерсі... Скажіть, будь ласка, чи вдома Мазеніни?

Дядько Тарас

— Гм... Зайломази, ви хотіли спитати.

У Баронової - Козино закалатало серце. Пальцями до вух:

— Вибачте, ви ще, мабуть, не читали — в сьогоднішній газеті є публікація...

Дядько Тарас

— А в завтішній буде моє спростовання: тільки Зайломази! Чуєте? Зайломази! Як це так: раз, два, три — і вже Мазеніни, га! Та ви знаєте, як це за старого режиму робилося, га! Знаєте, що тоді потрібно було, щоб змінити прізвище — цілі роки і найвищий царський дозвіл, га! Знаєте, наприклад, як міняв у нас (і це, між іншим, історичний факт) своє прізвище секретар одної земської повітової управи, Каленик Митрофанович Гімненко. (*Баронова-Козино, ойкнувши сіла*). Це ж не то, що, припустімо, Непій-Пиво, або Тягни-Рядно якесь, а справді трагічне прізвище. Знаєте, що за великі гроші виправив він його на Говненка (*Баронова-Козино тихо знепритомніла*), а далі, ну не як не можна. Та знаєте, що тільки по трьох роках клопотання, тільки сам цар Олександер Третій соїзволив змінити Говненка на Вороненка, га!

Помітив, що Баронова-Козино знепритомніла:

— Ага-а!.. це тільки од такого, вибачте, маловажного історичного факту обморок узяв, а якби я навів вам сотні, тисячі зовсім не таких, а справді трагічних

історичних подій і фактів. Га! Га, питаюся? (*По павзі*). Що ж тепер мені ще зробити? (*Побагив на люстрі газету*). Хіба газету почитати! Ну, ѹ що ж! (*Сів гитати*). З горя козак „Вісті” читає, бо своїх немає. (*Прогитав дешо, заплющив огі*). Отак тільки їх і можна читати: як читаєш — закуняєш, прокуняєш — знов читаєш, свого віку козацького доживаєш... (*Подивився ще в газету і раптом*). Ха-ха-ха! Іона Вочревісущий!⁵ Люблю зладяє!

Баронова-Козино огулася:

— Ви ще ѹ смієтесь! Ви ще ѹ глузуєте!

Дядько Тарас

— Де ж пак! Читаєш фельєстона — зовсім не смішно ѹ не дотепно, ну, а вже як дочитаєшся до підпису, — не можна вдержатись. Ха-ха-ха! Іона ще ѹ Вочревісущий.

Баронова-Козино встала:

— Будь ласка! Але од цього прізвища я вже не впаду. Це прізвище, навпаки, очуло мене і на ноги підвело...

Пішла до другої кімнати, та в цей момент

15

Широко, навстіж розгинилися двері — од старих Мазайлів і од Мокія. Разом увійшли: Мазайло в горному сюртуці, тьотя Мотя з газетним аркушем, заведеним в рямці під скло, Мазайлиха, Рина з букетом, з одного, самітний Мокій з другого боку.

Заграла музика і погався балет.

Баронова-Козино поздоровила Мазайла, тьотю Мотю, Рину, Мазайлиху, тоді до Мазайла:

— А не забули ще... Пахнєт сеном над...

Мазайло

— Пахнєт сеном над лу-ка-мі...

Баронова - Козино

— Браво! Браво! Браво! Прекрасно!

Мазайло

— Гех! Песньой душу весселя . . .

Баронова-Козино, Мазайло, тъотя, Рина, Мазайлиха разом:

— Баби с к-рап-лямі рядамі.

Ходят сено шевеля.

Дядько Тарас демонстративно:

— Вийшли в поле косарі

Косить ранком на зорі,

Гей нуте, косарі,

Бо не рано почали.

Мокій самітно:

— Під горою над криницею.

Горювали брат з сестрицею . . .

*Тъотя Мотя прибила на стіну газету в рамицях
Тоді:*

— Хай живе Міна Маркович Мазенін! Ура-а!

Дядько Тарас

— Хай живе Мазайловський (нишком) Гетьман Виговський!

Мокій

— Мазайло-Квач!

*Тъотя, Мазайло, Мазайлиха, Баронова-Козино,
Рина отогили Мокія:*

— Мазенін! Мазенін!

Мокій

— Мазайло-Квач!

Тъотя та інші:

— Мазенін!

Мокій

— Мазайло-Квач!

Тъотя, за нею інші закрутися метелицею,
приспівуючи:

— Там сухое убирают і т. д.

— Хоч не рано почали,
Так багато утяли і т. д.

Тъотя Мотя

— Хай живе Мазенін!

Мазенін!

Дядько Тарас

— Хай живе Мазайлович (*нишком*) Гетьман Самойлович!

Мокій

— Мазайло-Квач!

Тъотя Мотя та інші
Ледве не збили з ніг Мокія:

— В ожідані конь убогій і т.д.

Хай живе

— Мазенін! Ха-ха-ха! Мазенін!

Дядько Тарас

— Мазайленко (*нишком*) Гетьман Дорошенко!

Мокій в колі, заткнутиши уха. Знесилено:

— Мазайло-Квач! Мазайло-Квач!

Тъотя Мотя та інші заскакали:

Только Жучка удалая
В рихлом сене, как в волнах,
То взлетая, то ныряя,
Скачет, лая, впопихах
(У Мазайла: упопыхах).

Закрутися кругом Мокія, переможно вигукуючи:

— Хай живе Мазенін!

— Мазенін!

Раптом увійшли: Тертика з м'ягем і з газетою „Комсомолець України”, Губа і в перспективі за ними — Уля. Мокій до них:

— Поможіть хоч ви! Сам уже не можу, хіба ж не бачите . . .

Тертика м'ягем бац в підлогу:

— А скажіть, що за шум сочинився?

Губа

— З якого приводу? Чого?

ТЬОТЯ МОТЯ показала на газету в рамциях:

— Будь ласка! Будь ласка, молодії мої люди — прочитайте!

Губа підійшов до газети:

— А що тут таке?

Мазайлі

— Серце ще з ранку . . . Та краще прочитайте самі! Голосно прочитайте! . . . Будь ласка, одчиніть там вікна, двері, щоб усім було чути! Всім, всім, всім!

Губа, придивляючись, погав гитати:

— Українізація.

ТЬОТЯ МОТЯ

— Не те читаєте, мій милий, і не там! . . .

Мазайлі

— Не те і не там! . . . Дивіться знизу.

Тертика м'ягем:

— Читай, Ваню, згори, коли на те пішло!

Губа нашвидку:

— Адміністрація маріупільського заводу не пустила на завод комісії в справі українізації . . .

Тъотя Мазайлo

— Та не про те, милицій ви хлопче! Не там! Дивіться в об'явах!

Губа

— За останній час на багато збільшився попит на українську книжку поміж робітництвом на Харківських заводах... За систематичний зловмисний опір українізації...

Тъотя

— Ах, Боже мій! Та що ви там вичитуєте про якусь українізацію... Ви знизу прочитайте!.. Оповістки!

Мазайлo

— Он там читайте! Бачите? Я навіть звідси бачу: Харківський Окрзагс на підставі арт. 142 — 144 Кодексу...

Губа

— Страйвайте! Страйвайте! Та невже?.. (*Перегітав якісь рядки в газеті*).

Мазайлo

— А ви думали! Серце ж, кажу...

Губа

— За постановою комісії в справах українізації, що перевірила апарат Донвугілля, звільнено з посади за систематичний і зловмисний опір українізації службовця М. М. Мазайла-Мазеніна...

Ойкнули. Тъотя Мотя розгубилася. До Мазайла:

— Що ж це таке?.. Як це?..

Rина до батька:

— Невже цьому правда, папо?.. Та чого ти мовчиш?

Тъотя і Рина з одного і з другого боку:

— Мино Марковичу!
— Папо!

Дядько Тарас, підійшовши вдивився в Мазайла:

— Він уже ні гу, ні му!... Ні ге, ні ме — занімів!

Мазайлиха

— Голкою, Мино! Язика поколи голкою!...

Тертика до Мокія:

— А ми прийшли врятувати тебе од міщанської стихії... Близче до комсомолу! Держися комсомолу! Верни руля на комсомол! Ну?

Уля

— Це я... Побачила — наші... йдуть... Так я покликала на поміч... Я вже до тітки ніколи не поїду.

Тертика

— Ну!

Мокій до Улі:

— Ну, Улю!... (до комсомольців).
Присяги не кажемо тепер...

Губа

— Знаю. Це вірш Яновського:
Десять літ будуєм Владу Рад.
Маяком стоїт УСРР.
... Нація не піде вже назад!

Тертика

— Навпаки, — скоро скажемо всім Мазеніним: гол!
Ударив м'яга. Губа підбив. Мокій і собі, Уля собі.